

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης

«Η Πολιτιστική Δραστηριότητα του Δήμου Νίκαιας»

Επιμέλεια: Σχιζοπούλου Κυριακή

Επ. Καθηγητής: κ. Δ. Σταματόπουλος

Ακαδημαϊκό έτος: 2009-2010

ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

1990

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο τη συστηματική διερεύνηση των παραγόντων που συνθέτουν την πολιτιστική δραστηριότητα σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης Α' βαθμού, επιλέγοντας ως ενδεικτικό παράδειγμα το Δήμο της Νίκαιας. Κεντρικός άξονας της εργασία είναι η ανάδειξη, παρουσίαση, ανάλυση των φορέων που συνθέτουν το πολιτιστικό τοπίο του συγκεκριμένου Δήμου. Τα κύρια θεματικά πεδία της εργασίας, αφορούν τους στόχους της πολιτιστικής πολιτικής, τη θεσμική της αποτύπωση, τη σύνδεσή της με την τοπική αυτοδιοίκηση και τη σχέση αυτή, όπως αποτυπώνεται στο Δήμο της Νίκαιας.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ : Δημοτικά Περιφερειακά Θέατρα

Ε.Σ.Π.Α.: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

Κ.Π.Σ. : Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Ν.Π.Δ.Δ.: Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

Ν.Π.Ι.Δ.: Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου

Ο.Τ.Α.: Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

ΥΠ.ΠΟ.Τ.: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού

ΥΠ.Π.Ε. Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών

ΥΠ. ΕΞ.: Υπουργείο Εξωτερικών

Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Φ.Ε.Κ.: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

1.1 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
(9)

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΑΓΑΘΟΥ (11)

1.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΤΟΧΟΙ (13)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.1 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (25)

2.2 ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ U.N.E.S.C.O. ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (30)

2.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ. (33)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (α' βαθμός)

3.1 ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (45)

3.2 Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΟΤΑ (53)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΔΙΟΥ
ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΗΜΟ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ (56)

4.2 Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (59)

4.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ (61)

4.4 Ο «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ» ΣΤΗ ΝΙΚΑΙΑ (72)

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ (75)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ (77)

Περίληψη

Ο πολιτισμός αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης δραστηριότητας, καθώς είναι το θεμέλιο όπου τα άτομα και οι κοινωνίες οικοδομούν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους. Επιπλέον, συνιστά ένα αυτοτελές αγαθό, που συνδέεται με την οικονομία και την κοινωνία. Η εργασία για την πολιτιστική δραστηριότητα στη Νίκαια, διεξήχθη με σκοπό την ανάδειξη και ανάλυση στοιχείων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πηγή γνώσης και αντικείμενο ενός προβληματισμού για έναν αρκετά ιδιότυπο τομέα των κυβερνητικών πολιτικών του κράτους, τόσο με τη στενή, όσο και με την ευρεία έννοια (τοπική αυτοδιοίκηση).

Η ιδιομορφία του πολιτισμού συνίσταται, μεταξύ άλλων σε δύο βασικά επιχειρήματα. Ο πολιτισμός, αρχικά, περιλαμβάνει ένα ευρύ πεδίο αρμοδιοτήτων (πολιτιστική κληρονομιά, λαϊκή παράδοση, σύγχρονος πολιτισμός) με διαφορετικές ανάγκες, που πολλές φορές αλληλοσυγκρούονται, ως προς τις προτεραιότητες, τις πρωτοβουλίες και τις αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν και να υλοποιηθούν/ εφαρμοσθούν. Παράλληλα, επικρατεί μία σύγχυση που αφορά τα όρια μεταξύ ελευθερίας του πολιτισμού και παρέμβασης του κράτους σε αυτόν. Η ελευθερία σχετίζεται με τη δημιουργία και την ελεύθερη ανάπτυξη του πολιτισμού. Η κρατική παρέμβαση στον πολιτισμό, συνίσταται, προκειμένου να διαμορφωθούν οι απαραίτητες δημοκρατικές δομές και να ρυθμιστούν οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και την ίση πρόσβαση των πολιτών στα αγαθά και τις υπηρεσίες του.

Η παρούσα εργασία, έχει ως αντικείμενο τη συστηματική διερεύνηση των παραμέτρων που συνθέτουν την πολιτιστική δραστηριότητα σε τοπικό πεδίο και συγκεκριμένο στο Δήμο της Νίκαιας. Κεντρικός άξονας της εργασίας είναι η ανάδειξη των φορέων που διαμορφώνουν και υλοποιούν την πολιτιστική δραστηριότητα στη Νίκαια. Τα κύρια θεματικά πεδία που επικεντρώνεται η εν λόγω εργασία, αφορούν τη σύνδεση του πολιτιστικού τομέα με τις δημόσιες πολιτικές του κράτους, τους σκοπούς της πολιτιστικής πολιτικής, το θεσμικό υπόβαθρο του πολιτισμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και οικουμενικό (διεθνές) επίπεδο. Στα τελευταία κεφάλαια, εξετάζεται η σύνδεση

και η δράση του πολιτισμού στο πρόσφορο και πολλά υποσχόμενο πεδίο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Δράττοντας ως παράδειγμα έναν Δήμο του Πειραιά με πλούσια ιστορία και πολιτιστική παράδοση, τη Νίκαια, επιχειρείται η ανάλυση πολιτιστικών προσπαθειών και δραστηριοτήτων, σε μία σύγχρονη εποχή που συναντώνται διάφορες παθογένειες, όπως η οικονομική και η κοινωνική κρίση του πολιτικό- διοικητικού συστήματος.

Η εύρεση στοιχείων και η μεθοδολογία της συγκεκριμένης εργασίας, προέκυψε μέσα από έρευνα. Πέραν της σχετικής βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για τον κλάδο του πολιτισμού, την πολιτιστική δραστηριότητα σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, μελετήθηκαν άρθρα από τον ημερήσιο τύπο, συνεντεύξεις ατόμων και φορέων που συμμετέχουν στη διαμόρφωση και την υλοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας κυρίως στο δήμο της Νίκαιας, αποσκοπώντας να κατανοηθεί και να αξιολογηθεί ουσιαστικότερα η τοπική πολιτική που εφαρμόζεται στον πολιτισμό. Τέλος, περισυλλέχτηκαν στοιχεία μέσα από νομοθετικά κείμενα και από το διαδίκτυο.

Πρόλογος

Ο πολιτισμός αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης δραστηριότητας, καθώς είναι το θεμέλιο όπου τα άτομα και οι κοινωνίες οικοδομούν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους. Επιπλέον, συνιστά ένα αυτοτελές αγαθό, που συνδέεται με την οικονομία και την κοινωνία. Η εργασία για την πολιτιστική δραστηριότητα στη Νίκαια διεξήχθη με σκοπό την ανάδειξη και ανάλυση στοιχείων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πηγή γνώσης και αντικείμενο ενός προβληματισμού για έναν αρκετά ιδιότυπο τομέα των κυβερνητικών πολιτικών του κράτους.

Η ιδιομορφία του πολιτισμού συνίσταται ,μεταξύ άλλων σε δύο. Ο πολιτισμός, αρχικά, περιλαμβάνει ένα ευρύ πεδίο αρμοδιοτήτων (πολιτιστική κληρονομιά, λαϊκή παράδοση, σύγχρονος πολιτισμός) με διαφορετικές ανάγκες, που πολλές φορές αλληλοσυγκρούονται, ως προς τις προτεραιότητες, τις πρωτοβουλίες και τις αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν και να υλοποιηθούν/ εφαρμοσθούν. Παράλληλα, επικρατεί μία σύγχυση που αφορά τα όρια μεταξύ ελευθερίας του πολιτισμού και παρέμβασης του κράτους σε αυτόν. Η ελευθερία σχετίζεται με τη δημιουργία και την ελεύθερη ανάπτυξη του πολιτισμού. Η κρατική παρέμβαση στον πολιτισμό, συνίσταται, προκειμένου να διαμορφωθούν οι απαραίτητες δημοκρατικές δομές και να ρυθμιστούν οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και την ίση πρόσβαση των πολιτών στα αγαθά και τις υπηρεσίες του.

Η παρούσα εργασία, έχει ως αντικείμενο τη συστηματική διερεύνηση των παραμέτρων που συνθέτουν την πολιτιστική δραστηριότητα σε τοπικό πεδίο και συγκεκριμένο στο Δήμο της Νίκαιας. Κεντρικός άξονας της εργασίας είναι η ανάδειξη των φορέων που διαμορφώνουν και υλοποιούν την πολιτιστική πολιτική στη Νίκαια. Τα κύρια θεματικά πεδία που επικεντρώνεται η εν λόγω εργασία, αφορούν τη σύνδεση του πολιτιστικού τομέα με τις δημόσιες πολιτικές του κράτους, τους σκοπούς της πολιτιστικής πολιτικής, το θεσμικό υπόβαθρο του πολιτισμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και οικουμενικό

(διεθνές) επίπεδο. Στα τελευταία κεφάλαια, εξετάζεται η σύνδεση και η δράση του πολιτισμού στο πρόσφορο και πολλά υποσχόμενο πεδίο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Δράττοντας ως παράδειγμα έναν Δήμο του Πειραιά με πλούσια ιστορία και πολιτιστική παράδοση, τη Νίκαια, επιχειρείται η ανάλυση πολιτιστικών προσπαθειών και δραστηριοτήτων, σε μία σύγχρονη εποχή που συναντώνται διάφορες παθογένειες, όπως η οικονομική και η κοινωνική κρίση του πολιτικό- διοικητικού συστήματος.

Η εύρεση στοιχείων και η μεθοδολογία της συγκεκριμένης εργασίας, προέκυψε μέσα από έρευνα. Πέραν της σχετικής βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για τη διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης των δημόσιων πολιτικών από τη διοίκηση και τις περιπτώσεις μη επαρκούς υλοποίησης, μελετήθηκαν άρθρα από τον ημερήσιο τύπο, συνεντεύξεις ατόμων και φορέων που συμμετέχουν στη διαμόρφωση και την υλοποίηση της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο και ιδίως στον Δήμο της Νίκαιας, προκειμένου να κατανοηθεί και να αξιολογηθεί ουσιαστικότερα η τοπική πολιτική που εφαρμόζεται στον πολιτισμό. Τέλος, περισυλλέχτηκαν στοιχεία μέσα από νομοθετικά κείμενα, όπως και από το διαδίκτυο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

1.1 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Ο πολιτισμός βρίσκεται στον πυρήνα της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Η έννοια του πολιτισμού, ωστόσο, συναντά έντονα και διαχρονικά προβλήματα ως προς τον ορισμό της, καθώς δεν έχει σταθερή σημασία, ούτε σαφές και ξεκάθαρο περιεχόμενο. Ο όρος «πολιτισμός» είναι σχετικά νέος στην ελληνική γλώσσα. Προέρχεται από το πόλις (πόλις < πολίτης < πολιτισμός) και δόθηκε στην ελληνική γλώσσα από τον Αδαμάντιο Κοραή το 1829, ως μετάφραση του γαλλικού όρου *civilisation*.

Ένας ορισμός που θα μπορούσε να δοθεί για αρχή είναι ο εξής «ως πολιτισμός, νοείται το σύνολο των ιδεών, ενεργειών και επιτευγμάτων που μία κοινωνία έχει αναπτύξει και επιτύχει, με σκοπό την ευημερία των μελών της» (Λιανός, 2000).

Στη διεθνή βιβλιογραφία, συναντάται η διάκριση μεταξύ των όρων *civilisation* και *culture*. Ο όρος *civilisation* αποτελεί τον λεγόμενο «οικονομικοτεχνικό πολιτισμό», εν αντιθέσει με τον όρο *culture* που ερμηνεύεται ως «ηθικοπνευματικός πολιτισμός» (Μπιτσάνη, 2004). Ο πολιτισμός ως αντιστοίχιση της λέξης *culture*, υποδηλώνει τις ιδέες, τις πεποιθήσεις, τις νοοτροπίες, την εξοικείωση και την τριβή με τις τέχνες και τα γράμματα, χωρίς βέβαια να γίνεται ταύτιση της φιλοτεχνίας με τον πολιτισμό (Βενιζέλος, 1998). Συχνά η έννοια *culture* μεταφράζεται με τη λέξη *κουλτούρα* (χωρίς να χρησιμοποιείται η έννοια του πολιτισμού). Ο εν λόγω διαχωρισμός υπαγορεύει και τη χρήση των επιθετικών προσδιορισμών «πολιτιστικός» και «πολιτισμικός». Ο πρώτος, αποδίδεται με το *cultural*, ενώ ο όρος *πολιτισμικός* προσιδιάζει περισσότερο στο *civilisation* (Τόπη, 2006).

Τόσο στην εκδοχή του *civilisation* όσο και αυτή του *culture*, ο πολιτισμός χαρακτηρίζεται κυρίως από δύο στοιχεία. Αφενός την πρωτοτυπία, διότι κάθε πολιτισμός έχει την ιδιαιτερότητά και τη μοναδικότητά του, που τον διακρίνει και τον διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους πολιτισμούς. Δεύτερο

χαρακτηριστικό του πολιτισμού είναι η συνέχεια, καθώς κάθε πολιτιστικό στοιχείο έχει τις ρίζες του στο παρελθόν (εξελισσεται, προοδεύει) και απλώνεται στο μέλλον.

Η συνέχεια, ως χαρακτηριστικό γνώρισμα του πολιτισμού συνδέεται με την έννοια της κοινωνικής κληρονομιάς, καθώς στον πολιτισμό υπάγεται οτιδήποτε μεταφέρεται και μεταδίδεται από τη μία στιγμή στην άλλη μέσα από κοινωνικές διαδικασίες. Επιπλέον, υφίσταται μία αμεσότητα στη σχέση του πολιτισμού με την κοινωνία. Όπως χαρακτηριστικά έχει υποστηριχθεί «δε συναντάται πολιτισμός που να μην εδράζεται πάνω σε μία κοινωνία, η οποία του δίνει ζωή με τις εντάσεις και με την πρόδοδό της» (Braudel, 2002).¹

Για την έννοια του πολιτισμού, συναντώνται επιπρόσθετες παράμετροι, που αφορούν το γεωγραφικό κριτήριο (όπως ασιατικός, ευρωπαϊκός, αμερικανικός πολιτισμός), τα υποσύνολα αυτού (ελληνικός, ρωμαϊκός πολιτισμός) και τα εξελικτικά του στάδια (για παράδειγμα ο αρχαίος, ο μεσαιωνικός πολιτισμός). Κοινή, ωστόσο, παραμένει η πεποίθηση ότι τα ζητήματα που σχετίζονται με τον πολιτισμό παρουσιάζουν σημαντικές ιδιαιτερότητες τόσο σε τοπικό, όσο και σε χρονικό επίπεδο, καθώς οι πολιτιστικές παραδόσεις κάθε περιοχής, ο πληθυσμός, το μορφωτικό και το οικονομικό επίπεδο διαμορφώνουν κάποιες ανάγκες.

Οι σημερινές κοινωνίες, εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και της μετακίνησης των πληθυσμών χαρακτηρίζονται ως «πολυπολιτισμικές». Αποτελούνται δηλαδή από πληθυσμούς διαφορετικών πολιτισμών, θρησκειών και φυλών (πολιτιστική πολυφωνία και πολλαπλότητα). Εξ' αυτού του λόγου δημιουργούνται νέες συνθήκες, όπου ο πολιτισμός είτε επηρεάζει, είτε επηρεάζεται από άλλους πολιτισμούς. Δημιουργούνται για παράδειγμα, καταστάσεις, όπως η φανατική προσκόλληση σε έναν ιδιαίτερο πολιτισμό, η

---

¹ Στο βιβλίο του F. Braudel, *Γραμματική των πολιτισμών*, αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Η κοινωνία δεν μπορεί να νοηθεί χωριστά από τον πολιτισμό, ούτε ο πολιτισμός χωριστά από την κοινωνία: και οι δύο αυτές έννοιες αναφέρονται στην ίδια πραγματικότητα».

κυριαρχία / αφομοίωση ενός πολιτισμού από κάποιον άλλο πολιτισμό, είτε η επίδραση, καθώς κάθε πολιτισμός εξάγει και δέχεται πολιτιστικά αγαθά (βλ. παρακάτω).

Έτσι, η έννοια του πολιτισμού στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, δεν περιλαμβάνει μόνο την πρόσληψη της ιστορίας και τις καλές τέχνες, αλλά και τον τρόπο ζωής, την αυτοσυνειδησία της κοινωνίας και την τεχνολογική εξέλιξη. Το πεδίο του πολιτισμού, λοιπόν, συνδέεται με ουσιώδη ζητήματα, όπως η κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή, η οικονομική ευρωστία, η παιδεία, η πολιτιστική διπλωματία και η πολιτιστική πολυμορφία.

Ο πολιτισμός, λοιπόν, συνιστά βασικό στοιχείο της εθνικής ταυτότητας ενός λαού και αποφασιστικό παράγοντα για την κοινωνική συνοχή. Συνεπώς και σύμφωνα με τον Γάλλο συγγραφέα F. Braudel, «Ο πολιτισμός δεν είναι ούτε μία δεδομένη οικονομία, ούτε μία δεδομένη κοινωνία. Είναι αυτό που μέσα από διαδοχικές οικονομίες και κοινωνίες εξακολουθεί να επιβιώνει και δεν επιτρέπει παρά μόνο ελάχιστες και μόνο σταδιακές παρεκκλίσεις από την πορεία του» (Braudel :2002, σελ. 93).

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

Ο D. McQuail σημειώνει ότι υπάρχουν τρεις ζώνες παρατήρησης του πολιτισμού: οι άνθρωποι, οι ανθρώπινες πρακτικές, με την έννοια της κοινωνικά προσδιορισμένης συμπεριφοράς και τα αντικείμενα (έργα) (D. McQuail, 1995 σελ.159). Μία σημαντική κατηγορία έργων πολιτισμού, αποτελούν τα πολιτιστικά αγαθά (cultural goods).

Σύμφωνα με την κ. Ν. Κόνσολα, πολιτιστικά αγαθά είναι τα «κινητά και ακίνητα αγαθά που έχουν μεγάλη σημασία για την πολιτιστική ζωή, όπως τα μνημεία, τα χειρόγραφα, τα βιβλία, η γλώσσα, τα συστήματα παράδοσης και αξιών, ήθη, έθιμα...». Τα πολιτιστικά αγαθά διακρίνονται με βάση διάφορα κριτήρια, όπως ο χαρακτήρας τους (υλικά ή άυλα πολιτιστικά αγαθά), η σύνδεσή τους με το χώρο (κινητά ή ακίνητα) και η κρατική προστασία-εξουσίασή τους (δημόσια ή ιδιωτικά πολιτιστικά αγαθά), (Κόνσολα, 1982).

Τα υλικά αγαθά στηρίζονται κυρίως στην υλική τους υπόσταση (αρχαιολογικοί χώροι, διατηρητέα κτίρια). Τα πνευματικά αγαθά, αντιθέτως στηρίζονται στην πνευματική τους υπόσταση. Εδώ συγκαταλέγονται όσα αγαθά ανήκουν στην πνευματική ιδιοκτησία και εν συνεχεία στην πνευματική κληρονομιά (έργα λόγου, τέχνης, επιστήμης). Βάσει του Ν. 3028/2002², ανήκουν οι εκφράσεις και οι γνώσεις (όπως τα έθιμα, οι χοροί και οι μύθοι).

Με κριτήριο το χώρο, τα κινητά αγαθά παρουσιάζουν ευχέρεια μετακίνησης, εν αντιθέσει με τα ακίνητα, όπου δε μετακινούνται είτε εύκολα, είτε καθόλου.

Έχοντας ως κριτήριο το φορέα εξουσίας και διαχείρισης, τα πολιτιστικά αγαθά διακρίνονται σε δημόσια (ή κοινόκτητα/ κοινόχρηστα) και σε αγαθά ιδιωτικής εξουσίασης. Τα μεν πρώτα, ανήκουν στη δημόσια ιδιοκτησία, εξυπηρετούν το κοινωνικό συμφέρον (ιστορικοί τόποι) αποτελώντας «κοινό κτήμα» και παραμένοντας διαθέσιμα για κατανάλωση. Αντιθέτως, τα ιδιωτικά πολιτιστικά αγαθά ανήκουν αρχικά στο δημιουργό τους, αποτελούν, αντικείμενο ιδιοκτησίας και με τη συνδρομή κάποιων προϋποθέσεων (λήξη ιδιοκτησίας), καθίστανται δημόσιας εξουσίασης. Τα εν λόγω αγαθά εξυπηρετούν το ιδιωτικό συμφέρον και δεν προστατεύονται από το κράτος, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων (λόγου χάρη, η πάροδος ορισμένου χρονικού διαστήματος από το θάνατο του δημιουργού τους).

Αξίζει να αναφερθεί ότι η έννοια του πολιτιστικού αγαθού, δεν είναι ασυμβίβαστη με την έννοια της οικονομικά επωφελούς αξιοποίησής του. Κοινό χαρακτηριστικό οικονομικά δυνατών χωρών, είναι η προτεραιότητα που δίνουν στον πολιτισμό τους και τη διάδοσή του. Μέσα από τη διάδοση της γλώσσας τους, την ενεργό συμμετοχή τους στο διεθνές πολιτιστικό γίγνεσθαι και την προβολή των πολιτιστικών τους αγαθών, προσδοκούν περαιτέρω οικονομική ευημερία. Τα πολιτιστικά αγαθά, άλλωστε, εκτός από τρόπο

---

²«Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» (Φ.Ε.Κ. 153 Α' /28.06.2002).

διάδοσης, διείσδυσης και επιρροής, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην αύξηση των μεγεθών του εξωτερικού εμπορίου, με άμεση απόρροια την εισροή ξένων κεφαλαίων και ξένου συναλλάγματος στην εκάστοτε χώρα παραγωγής (Κοσμίδου, 1998).

Μία κατάλληλη εκμετάλλευση των πολιτιστικών αγαθών μπορεί να έχει διπλή αξία. Αφενός, το άυλο πολιτιστικό κεφάλαιο αποκτά αναπτυξιακή συμβολή, καθώς δημιουργεί μία βάση ώστε να αναπτυχθούν οικονομικές δραστηριότητες. Αφετέρου, τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν, επιτρέπουν τη συνέχιση και την ανάπτυξη της κοινωνικά ευεργετικής καλλιτεχνικής δημιουργίας. Τα πολιτιστικά αγαθά συνιστούν, λοιπόν, μέρος της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Εδώ βέβαια, είναι αναγκαίο να διασαφηνισθεί πως η οικονομική πτυχή των πολιτιστικών αγαθών, ουδεμία σχέση έχει με επικερδείς μορφές παράνομης δραστηριότητας, όπως η αρχαιοκαπηλία.

Στη σύγχρονη εποχή, πάντως, η προστασία των πολιτιστικών αγαθών αποτελεί τομέα που αφορά τις κρατικές δραστηριότητες, αφού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επίτευξη των βασικών σκοπών του κράτους (άρθρο 24 Συντάγματος, πολιτιστικό περιβάλλον). Η κρατική δράση, στο πλαίσιο προστασίας των πολιτιστικών αγαθών, εκφράζεται με την πολιτιστική πολιτική και τις επιλογές που η συγκεκριμένη προτείνει, χαράσσει και υλοποιεί.

1.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΤΟΧΟΙ

Προτού αναφερθεί η έννοια της δημόσιας πολιτικής και της πολιτιστικής πολιτικής, κρίνεται σκόπιμο να διασαφηνισθεί η έννοια της πολιτικής. Αναμφισβήτητη, είναι η δυσκολία που συναντά κανείς από τον πολυσήμαντο χαρακτήρα του όρου «πολιτική». Και αυτό διότι η πολιτική περιέχει τόσο την πολιτική δραστηριότητα (politics), όσο και τη δημόσια δράση (policy).

Στην πολιτική επιστήμη δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της πολιτικής. Ωστόσο, η πολιτική διοχετεύεται και παρουσιάζεται σε τέσσερις βασικές συνιστώσες: το σύνολο της δραστηριότητας του κράτους

(στενή έννοια της πολιτικής), την οργάνωση της κοινωνίας, τον αγώνα για την εξουσία και τέταρτον, τον καταμερισμό των αγαθών (Lenk, 1982). Ένας εισαγωγικός ορισμός για την πολιτική, είναι πως αποτελεί «ένα σύστημα τελικών σκοπών, μέσων και φορέων που επιδιώκονται από μία ομάδα και εφαρμόζονται από μία αρχή» (Girard, 1983). Αντικείμενό μελέτης της, είναι οι σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στην πολιτική εξουσία και την κοινωνία, το σύγχρονο κράτος, τα ζητήματα πολιτικής βούλησης και οι ιδεολογίες που επεξηγούν τις πράξεις και τις δράσεις των πολιτικών υποκειμένων.

Ο πολιτισμός, ανέκαθεν συνδεόταν στενά με την πολιτική. Πολιτισμός και πολιτική είναι δύο έννοιες απόλυτα συνυφασμένες, καθώς αποτελούν έναν κόσμο δράσης και αλληλοεπίδρασης που διαμορφώνουν την κοινή ζωή των ανθρώπων. Όπως έχει επισημανθεί: «ο πολιτισμός είναι ταυτοχρόνως το πιο ευαίσθητο, το πιο επικίνδυνο και το πιο πρόσφορο πεδίο άσκησης πολιτικής», διότι οτιδήποτε πραγματοποιείται στο συγκεκριμένο πεδίο συνδέεται, εκ φύσεως με την αισθητική, την ιδεολογία, τις νοοτροπίες, τα στερεότυπα και την αυτοσυνειδησία της κοινωνίας (πολυμορφία, σχέσεις τις με την ιστορία και τις ποικίλες χρήσεις της, τη σχέση της με τους «άλλους») (Βενιζέλος, 1998).

Είναι χαρακτηριστικό ότι, η πολιτική εξουσία από παλιά συνήθιζε να εντάσσει τις τέχνες στον χώρο των ενδιαφερόντων της, είτε για να την χαλιναγωγήσει, είτε ως άλλοθι για την ουσιαστική προς αυτήν αδιαφορία.³

Ένα επιπλέον κοινό στοιχείο μεταξύ πολιτικής και πολιτισμού, είναι ότι κινούνται ανάμεσα σε δύο μεγάλους εχθρούς: το λαϊκισμό από τη μία πλευρά και τον ελιτισμό από την άλλη. Όπως έχει υποστηρίξει ο Μ. Χατζιδάκις, για το λαϊκισμό και τον ελιτισμό, «αποτελούν δύο συμπληγάδες που πάντα πρέπει

---

³ Στο βιβλίο του Α. Ι. Μεταξά, *Η υφανταγή των μορφών: από την πολιτική ομιλία του κλασικισμού*, αναφέρεται μεταξύ άλλων, ότι «η τέχνη.. γινόταν ένα συμπαθές αντίβαρο στη συνήθη άχαρη απασχόληση ενός ηγεμόνα με κρατικές ενέργειες ή δολοπλοκίες λιγότερο ευπρόσδεκτες και ελάχιστα καλλιτεχνικές». (Μεταξάς Α. Ι., *Η υφανταγή των μορφών: από την πολιτική ομιλία του κλασικισμού*, Καστανιώτης, Αθήνα. 2003).

να κοιτάς πώς θα μπορέσεις να περάσεις ανάμεσα και να κάνεις πράγματα που να είναι ταυτοχρόνως ποιοτικά, αλλά να αφορούν και όλο τον κόσμο».⁴

Η προσέγγιση πολιτισμού και πολιτικής προς αμοιβαίο όφελος αντιμετωπίστηκε συχνά με σκεπτικισμό, καθότι ο πολιτισμός δύναται να καταστεί υποχείριο της πολιτικής και να χρησιμοποιηθεί για αλλότριους σκοπούς. Στην πορεία, εκείνο που τροποποιήθηκε, ήταν η συγκρότηση και η οργάνωση του πολιτιστικού πεδίου -σε νέα βάση-, υπό το πλαίσιο της δημόσιας πολιτικής και της δημόσιας διοίκησης.

Η πολιτιστική πολιτική ορίζεται ως «ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται, προκειμένου να επιτευχθεί η γνώση, η ενίσχυση και η διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μίας κοινότητας για μία δεδομένη χρονική περίοδο» (Κόνσολα,2006 σελ.28).

Ενδιαφέρον επίσης, παρουσιάζει ο ορισμός της κ. Ζορμπά για την πολιτιστική πολιτική. Αναφέρει ότι «η πολιτιστική πολιτική ή πολιτική πολιτισμού είναι η συγκεκριμένη πολιτική που ασκείται από το κράτος ... στον βαθμό που το τελευταίο δημιουργεί τις δομές...όπου θα στηριχθούν τα ζωντανά κοινωνικά κύτταρα πολιτισμού για να αναπτύξουν τη δράση και τη δημιουργικότητά τους».⁵

Ο προσδιορισμός των αντικειμενικών σκοπών της πολιτιστικής πολιτικής και η ιεράρχησή τους, αποτελούν ένα από τα συστατικά μέρη του συστήματός της. Οι δε στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής βασίζονται στη σύνθεση κάποιων παραγόντων, που αποτελούν ένα υπόβαθρο που

---

⁴ Το κοινό γνώρισμα λαϊκισμού και ελιτισμού είναι η εξειδίκευση στην τέχνη της αστικής ιδεολογίας. Ο λαός αποτελεί αντικείμενο των κοινωνικών διαδικασιών μακριά από τη γνώση

⁵ Στη συνέχεια του άρθρου της «Σε τι χρειάζεται η πολιτιστική πολιτική», καθιστά σαφές ότι «...το γεγονός ότι η Πολιτιστική πολιτική ασκείται από το κράτος δε σημαίνει ότι ασκείται εν κοινωνικώ κενώ από μια απρόσωπη εξουσία, υπάρχουν συνομιλητές και συσχετισμοί σε αυτή την πολιτική».

συγκεκριμενοποιεί την εν λόγω πολιτική. Παράμετροι, όπως η ιστορία, ως βασική υποδομή γνώσης (πληροφόρηση και αξιολόγηση στοιχείων του παρελθόντος), οι οικονομικές προϋποθέσεις (για τη λειτουργία και την περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτιστικού φαινομένου), ο περιβάλλον πολιτικός χώρος⁶ (ένταξη πολιτιστικής πολιτικής στον εθνικό προγραμματισμό, εναρμόνισή της με την παιδεία, το περιβάλλον και λοιπούς τομείς κρατικής δραστηριότητας), οι κατευθύνσεις των διεθνών οργανισμών που διοχετεύονται στα κράτη-μέλη για τα πολιτιστικά θέματα και η κοινωνία (υπό την έννοια της έκφρασης των πολιτιστικών προτιμήσεων και των αναγκών του κοινωνικού συνόλου), επηρεάζουν τους στρατηγικούς σκοπούς της πολιτιστικής πολιτικής.

Κύριοι σκοποί της πολιτιστικής πολιτικής που ισχύουν για όλα σχεδόν τα κράτη είναι αρχικά να φέρουν στο προσκήνιο το δυναμικό ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής τους ταυτότητας. Επιπλέον, να αναδείξουν και να ενισχύσουν τη σύγχρονη καλλιτεχνική και πνευματική δημιουργία. Επιπροσθέτως, να διευρύνουν την πρόσβαση των πολιτών στην πολιτιστική ζωή (διεύρυνση παιδείας). Κάθε χώρα, ανάλογα με τις προτεραιότητες της, επικεντρώνει την πολιτιστική πολιτική της σε ένα τομέα (όπως, η προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς) ή περισσότερους του ενός τομείς.

---

⁶ Η πολιτιστική πολιτική συνδέεται στενά με το γενικότερο αναπτυξιακό σχεδιασμό μίας χώρας. Η ένταξή της στον εθνικό προγραμματισμό και η εναρμόνισή της με άλλες δημόσιες πολιτικές, συμβάλλουν στην οριστικοποίηση των σκοπών της.

Η πολιτιστική κληρονομιά⁷ αποτελεί κύριο συστατικό της ιστορικής συνείδησης των λαών και όπως σημειώνεται από τον ο S. P. Huntington «η ιστορία της ανθρωπότητας είναι ιστορία των πολιτισμών της» (S. P. Huntington, 1998). Πρωταρχική, λοιπόν, επιδίωξη της πολιτιστικής πολιτικής - εκτός από τη διατήρηση και τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς- είναι η γνωστοποίηση και η κατανόησή της προκειμένου να κοινοποιηθούν τα ιδιαίτερα στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας των πολιτών κάθε χώρας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στην ανάπτυξη του τουρισμού και την πολιτιστική κληρονομιά. Ο τομέας του τουρισμού εκπροσωπεί το 5,5% του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί βασικό κριτήριο για την επιλεξιμότητα περιοχών ως τουριστικών προορισμών (Κόνσολα, 2006).

Με την ανάδειξη και την ενίσχυση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας (δεύτερος στόχος της πολιτιστικής πολιτικής), νοείται η ποιοτική βελτίωση και η αύξηση της παραγωγής πολιτιστικών δημιουργημάτων. Τομείς του σύγχρονου πολιτισμού είναι τα γράμματα (νεοελληνικός έντεχνος λόγος), το θέατρο, ο χορός, ο κινηματογράφος, οι εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, χαρακτική) και η μουσική. Οι δραστηριότητες στους εν λόγω τομείς προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού και μπορούν να αποτελέσουν πηγές σημαντικών εσόδων.

---

⁷ Στην πολιτιστική κληρονομιά ανήκει οτιδήποτε κληρονομείται ή έχει κληρονομηθεί. Οτιδήποτε περνάει από τη μία γενιά στην άλλη (σε επίπεδο πολιτιστικό, φυσικό και κατασκευής). Στην υλική κληρονομιά περιλαμβάνονται τα κινητά αγαθά (έργα τέχνης και τεχνικής, αρχαιολογικά ευρήματα, οπτικοαστικό υλικό που εκτίθεται σε μουσεία και πινακοθήκες) και τα ακίνητα αγαθά (κτίσματα, μεμονωμένα οικιστικά σύνολα, ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι). Η άυλη κληρονομιά αφορά τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα. Χαρακτηριστικό της είναι ότι αλλάζει και παύει να είναι μόνο συνάρτηση του χρόνου-όχι μόνο καθετί παλιό, αλλά και πιο πρόσφατα δημιουργήματα θεωρούνται πλέον πολιτιστική κληρονομιά, παράδοση ή αντικείμενο ενδιαφέροντος. (Κόνσολα: 2003, σελ.39).

Στο σημείο αυτό, είναι σκόπιμο να διευκρινισθεί πως ο σύγχρονος πολιτισμός δε διαμορφώνεται ως μία αποκλειστική έκφραση της τέχνης. Αποτελεί πολύπλευρη σύνθεση βασικών παραμέτρων που συγκροτούν την καθημερινότητα των ανθρώπων (όπως η θρησκεία, η επιστήμη, η τεχνολογία, η πολιτική).

Τελευταίο, στη σειρά, μέλημα και σκοπός της πολιτιστικής πολιτικής των περισσοτέρων χωρών είναι η άνοδος της πολιτιστικής στάθμης των κοινωνιών με την πνευματική καλλιέργεια των πολιτών, την αφομοίωση και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Μέσα από την ανάπτυξη νέων μορφών αλληλεγγύης και έκφρασης, ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ισόρροπη πολιτιστική ανάπτυξη και η παροχή ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα πολιτιστικά αγαθά αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις προϋποθέσεις της δημοκρατίας, πάνω στην οποία εδράζεται η κοινωνική συνοχή. Ο πολιτισμός, άλλωστε, αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς, αν όχι τον σημαντικότερο παράγοντα κοινωνικής συνοχής, τόσο για τα άτομα όσο και τις γεωγραφικές περιοχές.

Ο τελευταίος στόχος συνδέθηκε κατά τη δεκαετία του 1950 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960 με τον πολιτιστικό εκδημοκρατισμό (democratization of culture). Μέχρι τη δεκαετία του 1960 στις ευρωπαϊκές κυρίως χώρες, η υποστήριξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των υψηλών τεχνών, αρκούσε για την άσκηση πολιτιστικής πολιτικής. Σύμφωνα με την αντίληψη του πολιτιστικού εκδημοκρατισμού, τα αγαθά υψηλής τέχνης (high culture) διαθέτουν εκπολιτιστική αξία και είναι αναγκαίο να γίνουν κτήμα του λαού, ανεξάρτητα από γεωγραφικά, κοινωνικά ή οικονομικά κριτήρια. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης αντίληψης εφαρμόστηκαν κάποια μέτρα, όπως η οργάνωση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων σε εργασιακούς χώρους και σχολεία, η ίδρυση πολιτιστικών κέντρων και η καθιέρωση των κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Η συμβολή του πολιτιστικού εκδημοκρατισμού τόσο στην ευρεία διάδοση των πολιτιστικών αγαθών, όσο και στον περιορισμό των πολιτιστικών

ανισοτήτων υπήρξε σημαντική, μολονότι της ασκήθηκε σκληρή κριτική. Όπως έχει υποστηριχθεί, «ο πολιτιστικός εκδημοκρατισμός επέβαλε διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στην υψηλή τέχνη και τη λαϊκή κουλτούρα και δέχτηκε αυστηρές κριτικές για ελιτισμό, πατερναλισμό και διεύρυνση της πολιτιστικής ανισότητας (Κονσόλα, 2001).

Ο πολιτιστικός εκδημοκρατισμός δεν έλαβε υπόψιν του την καθημερινότητα και τον τρόπο ζωής κάποιων κοινωνικών στρωμάτων. Ενώ από τη μια πλευρά, σηματοδοτούσε το δημοκρατικό δικαίωμα όλων των πολιτών στην κουλτούρα, από την άλλη ζητούσε την ουσιαστική προσχώρησή των πολιτών στην υψηλή τέχνη, ως μία και μοναδική κουλτούρα.

Την επόμενη δεκαετία, (1970) νέα κοινωνικά κινήματα (όπως το εργατικό, το φεμινιστικό, το φιλειρηνικό, το κίνημα κατά των φυλετικών διακρίσεων, το οικολογικό και το κίνημα των δικαιωμάτων του ανθρώπου) διεκδικούσαν τη δημόσια έκφραση της δικής τους -για καθένα ξεχωριστά- διαφορετικής κουλτούρας, πραγματοποιώντας έντονη την παρουσία τους και πραγματοποιώντας παράλληλα μία στροφή σε νέες πολιτιστικές δραστηριότητες. Έτσι, ο πολιτιστικός εκδημοκρατισμός, αντικαταστάθηκε από την πολιτιστική δημοκρατία (*cultural democracy*).

Μέσα από την πολιτιστική δημοκρατία διευρύνθηκε η έννοια του πολιτισμού, δίνοντας τη δυνατότητα σε κάθε άτομο να έχει άμεση πρόσβαση στη γνώση για αυτοέκφραση, δημιουργικότητα και συνεισφορά στη διαμόρφωση ιδεών. Επιπλέον, οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες μέσα στην πολιτιστική δημοκρατία δεν εκπορεύονται από τις κεντρικές εξουσιαστικές αρχές. Αντιθέτως, αποτελούν αποκεντρωμένες δραστηριότητες (Μπιτσάνη, 2004). Επιπροσθέτως, αναθεωρήθηκε και διευρύνθηκε σε ένα βαθμό η έννοια της κουλτούρας.

Η πολιτιστική δημοκρατία αποτέλεσε βασική προϋπόθεση τόσο για την πολιτιστική δραστηριότητα όσο και για τη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής.

Εντούτοις, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, όπου εμφανίστηκαν νέα και παράλληλα εντάθηκαν ήδη υπάρχοντα κοινωνικά φαινόμενα (όπως η ραγδαία αύξηση της μετανάστευσης, η όξυνση του κοινωνικού αποκλεισμού), χρειάστηκε αναδιατύπωση της έννοιας και της πρακτικής εφαρμογής της πολιτιστικής δημοκρατίας.

Προκειμένου να προωθηθεί η διαφορετικότητα, νέες έννοιες τοποθετήθηκαν στο επίκεντρο του προβληματισμού, όπως η πολυμορφία, ο πλουραλισμός και το δικαίωμα συμμετοχής όλων των πολιτιστικά διαφοροποιημένων κοινωνικών ομάδων στην πολιτιστική ζωή. Το συγκεκριμένο δικαίωμα δεν περιορίζεται στην απόλαυση των τεχνών, αλλά περιλαμβάνει όλες τις ανθρώπινες πτυχές που προσδίδουν στους ανθρώπους την αξιοπρέπεια και την ταυτότητά τους.

Εκτός από τους βασικούς στόχους της πολιτιστικής πολιτικής, συναντώνται δευτερεύοντες στόχοι σε μεμονωμένα κράτη (ή κοινότητες), όπως η προσπάθεια αυτονόμησής τους (Καταλονία), η προώθηση της πολιτιστικής επικοινωνίας και η βελτίωση της πολιτιστικής εικόνας της συγκεκριμένης περιοχής στο εξωτερικό.

Η πιο περιβόητη περίπτωση είναι εκείνη της Γαλλίας, όπου συναντώνται συχνά κρατικές εκστρατείες για την υπεράσπιση της γαλλικής «πολιτιστικής ταυτότητας» που -υποτίθεται ότι-/ κινδυνεύει από φαινόμενα, όπως η παγκοσμιοποίηση. Απειλούμενη από τον κίνδυνο του πλήρους αφανισμού της γαλλικής γλώσσας και των πολιτισμικών της ιδιομορφιών, χρησιμοποίησε το πολιτιστικό της προϊόν, χαρακτηρίζοντάς το ως «απαραίτητο συστατικό της εθνικής της ταυτότητας και αναντικατάστατο εργαλείο της εθνικής της επιβεβαίωσης» (Βλάσσης, 2005). Έτσι, η γαλλική προσέγγιση, στόχευσε και κατάφερε κατά κάποιο τρόπο να προβάλει και να διαδώσει τη γαλλική της κουλτούρα και γλώσσα, επιδιώκοντας με κάθε τρόπο την προστασία της εθνικής της ταυτότητας. Από παράδειγμα, που επιβεβαιώνει τη γαλλική περίπτωση, είναι ότι η γαλλική γλώσσα θεωρείται

ακόμη και σήμερα, μία από τις ισχυρότερες γλώσσες στη διπλωματία και την ευρωπαϊκή διανόηση.

Στη Γαλλία συναντάται και το πρώτο δείγμα κεντρικής πολιτιστικής διοίκησης παγκοσμίως. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950, ο Charles De Gaulle⁸, δίνοντας έμφαση στην εθνική παράδοση, επιχείρησε μία πολιτική υπέρ της συγκεκριμενοποίησης του δικαιώματος στην κουλτούρα. Έτσι το 1959 ιδρύθηκε το πρώτο -παγκοσμίως- Υπουργείο Πολιτιστικών Υποθέσεων (σημερινό Υπουργείο Πολιτισμού και Επικοινωνίας) με πρώτο Υπουργό τον André Malraux.⁹

---

⁸ Ο Charles de Gaulle (1890-1970) ήταν Γάλλος στρατηγός και πολιτικός. Καλούμενος για να σχηματίσει κυβέρνηση το 1958, εμπνεύστηκε ένα νέο Σύνταγμα και ήταν Πρόεδρος της Δημοκρατίας από το 1958 ως το 1969. Κατά τη δεκαετή σχεδόν παραμονή του στο ύψιστο αξίωμα και διαθέτοντας εξαιρετικές εξουσίες, ο de Gaulle έκανε πολλά από όσα πίστευε ότι συντελούσαν στην υλοποίηση του παντοτινού ονείρου του, που ήταν η αναβίωση του «μεγαλείου της Γαλλίας»: αναγνώρισε την ανεξαρτησία των γαλλικών αποικιών, πέτυχε θεαματική οικονομική ανάπτυξη, καθιέρωσε την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας απευθείας από τον λαό, κατέστησε τη Γαλλία κάτοχο της ατομικής βόμβας και βελτίωσε τις σχέσεις της με τις χώρες του ανατολικού στρατοπέδου. Όλα αυτά, ωστόσο δεν εμπόδισαν - αν δεν προκάλεσαν κιάλας - τον πολυθρύλητο «Μάη του 1968», όταν μία τεράστια κοινωνική αναστάτωση ξέσπασε στη Γαλλία, με πρωτοστάτες τους σπουδαστές και με το μεγαλύτερο απεργιακό κύμα στην ιστορία της χώρας. Η πολιτική ιδεολογία του, πάντως, είναι γνωστή ως Γκυλισμός (*Gaullisme*) και έχει σημαντική επιρροή στην γαλλική πολιτική μέχρι και σήμερα. (Ζενάκος, 2004)

⁹ Ο Γάλλος André Malraux (1901- 1976) υπήρξε για ορισμένους μία αμφιλεγόμενη προσωπικότητα της γαλλικής πολιτικής ζωής και των γραμμάτων. Χαρακτηρισμένος ως «ένα τρίτο ιδιοφυής, ένα τρίτο ψεύτης και ένα τρίτο ακατανόητος» (R. Aton) , ήταν ένας εξαιρετικός πεζογράφος. Η επαναστατική αφειτηρία του (*συμμετοχή στον Ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, με την πλευρά των Δημοκρατικών*), ήταν αυτή που δημιουργούσε την εικόνα ενός αντικομφορμιστή. Όπως έχει αναφερθεί είναι «ο καταγωγικός μύθος όλων των υπουργών Πολιτισμού», αφού ήταν ο πρώτος παγκοσμίως που κατέκτησε μια τέτοια θέση, την οποία συνέστησε ειδικά γι' αυτόν ο στρατηγός Charles de Gaulle (Μπακουνάκης).

Η Γαλλία, ενέπνευσε και την ελληνική πραγματικότητα. Δεδομένου ότι η Ελλάδα και ιδίως ο ελληνισμός, αποτελούσαν ανέκαθεν ένα κόσμο πολιτισμικών συνθέσεων που υπερέβαινε την κρατική του υπόσταση, κατά τη δεκαετία του 1970 και σύμφωνα με το γαλλικό πρότυπο, ιδρύθηκε στην Ελλάδα, Υπουργείο Πολιτισμού (1971). Η αιτία δημιουργίας Υπουργείου Πολιτισμού, εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα, πιθανώς, οφειλόταν σε μία γενικότερη πολιτική της δικτατορίας να προστατεύσει και να αναδείξει το πολιτιστικό αγαθό της χώρας, με απώτερο σκοπό την προβολή του καθεστώτος της. Με άλλα λόγια, ο πολιτισμός θεωρήθηκε από το δικτατορικό καθεστώς της Ελλάδας, ως ένας σημαντικός τομέας, προκειμένου να αναβιώσει η εθνική συνείδηση των Ελλήνων. Η προστασία του, λοιπόν, δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, παρά μόνο μέσα από έναν κρατικό φορέα.¹⁰

Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας, το 1974, η προστασία, η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την ενίσχυση της καλλιτεχνικής δημιουργίας του σύγχρονου πολιτισμού, αποτέλεσαν αναγκαιότητες που το δημοκρατικό κράτος, όφειλε να προσφέρει στους πολίτες του. Έτσι, συνεχίστηκε η λειτουργία του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο, αποτελεί ακόμη και σήμερα τον κύριο συντονιστή και διαχειριστή πολιτιστικών θεμάτων της χώρας.

Η πολιτική για τον πολιτισμό στην Ελλάδα, διακρίνεται σε δύο επίπεδα, τα οποία αντιμετωπίζονται από το κράτος με διαφορετικό τρόπο. Στο πρώτο πεδίο, αυτό της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (που περιλαμβάνει τις αρχαιότητες, τα νεότερα μνημεία και τον παραδοσιακό πολιτισμό), το κράτος έχει κεντρική ευθύνη στη διαμόρφωση και την υλοποίησή της. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις δε, η ευθύνη αυτή είναι αποκλειστική. Αυτό καθίσταται εμφανές και από το άρθρο 24 (παρ.6) του ελληνικού Συντάγματος, το οποίο ορίζει ότι «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα

---

¹⁰ Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι, οι κεντρικοί φορείς για τον πολιτισμό (με τη μορφή Υπουργείου) τόσο στη Γαλλία του 1959, όσο και στην Ελλάδα του 1971, δημιουργήθηκαν από άτομα με στρατιωτική προέλευση (de Gaulle, Παπαδόπουλος).

παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών».

Στο συγκεκριμένο τομέα, λοιπόν, η πολιτική για τον πολιτισμό ασκείται κυρίως από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού (ΥΠ.ΠΟ.Τ.), τις υπηρεσίες του ή από κρατικά νομικά πρόσωπα,¹¹ τα οποία εποπτεύονται από το ΥΠ.ΠΟ.Τ. Οι εν λόγω οργανισμοί, αν και διαθέτουν διοικητική ανεξαρτησία, ελέγχονται άμεσα από το ΥΠ.ΠΟ.Τ., καθώς τα διοικητικά τους συμβούλια διορίζονται συνήθως από τον εκάστοτε Υπουργό Πολιτισμού και οι οικονομικοί τους πόροι προέρχονται κυρίως, από την κρατική επιχορήγηση.¹²

Ο τομέας του σύγχρονου πολιτισμού (γράμματα, θέατρο, χορός, κινηματογράφος, εικαστικά, μουσική), που αποτελεί το δεύτερο πεδίο του πολιτισμού, δίνει την πρωτοβουλία κινήσεων, επιλογών και χειρισμών στην κοινωνία. Αντιμετωπίζεται από το ΥΠ.ΠΟ.Τ. και πρόσθετους πολιτιστικούς φορείς από κοινού. Κρατικοί φορείς (τόσο σε κεντρικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο), ιδιωτικοί και κοινωνικοί φορείς με δυναμικό ρόλο, συμβάλλουν στην ενίσχυση της πολιτιστικής δημιουργίας και στην προώθηση της πολιτιστικής ανάπτυξης. Ενώσεις προσώπων, σύλλογοι, διάφορα ιδιωτικά νομικά πρόσωπα, τοπικές κοινωνίες και τοπικοί πολιτιστικοί φορείς ασχολούνται και

---

¹¹ Όπως το Τ.Α.Π. , το οποίο ανήκει στα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου που υπάγονται στο ΥΠ.ΠΟ.Τ. Θεωρείται βασικός φορέας ανακατανομής πόρων που προέρχονται από τις εισπράξεις των αρχαιολογικών μουσείων, χώρων, προϊόντων παραγωγής του, στηρίζοντας το έργο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

¹² Κατά τη δεκαετία του 1990, οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες για τον πολιτισμό, σε συνδυασμό με τη στροφή της οικονομίας της αγοράς και τις αποκρατικοποιήσεις, οδήγησαν στην εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα σε θέματα προστασίας των κρατικών μουσείων και μνημείων. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, μία τάση σχετικής «αυτονόμησης» σε θέματα διοίκησης και χρηματοδότησης, παραχωρώντας στον ιδιωτικό τομέα ορισμένες υπηρεσίες (για παράδειγμα, υπηρεσίες ασφάλειας).

έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη και την ενθάρρυνση του σύγχρονου πολιτισμού.

Η κρατική παρέμβαση συναντάται και συνίσταται εδώ, προκειμένου να εξασφαλιστεί αφενός ο αισθητικός πλουραλισμός, να αρθούν πιθανές τοπικές ή κοινωνικές ανισότητες και αφετέρου, για να θεσπιστούν κριτήρια και διαδικασίες που θα διασφαλίζουν ένα μέσο επίπεδο αισθητικής ποιότητας, το οποίο δε δύναται να διασφαλισθεί μόνο με τους κανόνες της αγοράς, ούτε με τη λειτουργία της κοινωνίας των πολιτών. Αρκετά υπουργεία, τέλος, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και την εφαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων πολιτισμού (όπως το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Εκπαίδευση, το ΥΠ.ΕΞ. και το Υπουργείο Περιβάλλοντος).

Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι ο πολιτισμός αποτελεί βασικό στοιχείο της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας. Δεδομένων των συνθηκών που διαμορφώθηκαν από την παγίωση του κοινωνικού κράτους και έπειτα, κατέστη απαραίτητη η δημιουργία, η μελέτη και η σχεδίαση του πολιτιστικού φαινομένου από τα κράτη. Η ύπαρξη και η διαμόρφωση της πολιτιστικής πολιτικής, πάντως, συνιστά ένα σημαντικό εργαλείο για την ανανέωση, την αναβάθμιση, την οικονομική και κοινωνική ευημερία. Παράλληλα, λειτουργεί ως δίοδος συνεργασίας μεταξύ των λαών, ως ήπιο και συνάμα αποτελεσματικό όπλο της εξωτερικής πολιτικής των χωρών, ιδίως σε μία εποχή, όπου το πολυπολιτισμικό στοιχείο διαχέεται και κυριαρχεί παντού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.1 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η συστηματική παρέμβαση του κράτους για την υποστήριξη του πολιτιστικού τομέα και την ευρεία διάδοση των πολιτιστικών αγαθών, αποτελεί φαινόμενο του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα. Μέχρι τότε κυριαρχούσε η αντίληψη ότι η ενασχόληση με τις τέχνες ήταν κυρίως προνόμιο των εύπορων και μορφωμένων τάξεων. Κατά συνέπεια, η πολιτεία παρενέβαινε ενισχυτικά (ιδρύοντας και λειτουργώντας θέατρα, μουσεία, μουσικά ιδρύματα, βιβλιοθήκες) όταν το απαιτούσαν οι ανάγκες των τάξεων αυτών.

Όπως έχει παρατηρηθεί για την Ελλάδα, «αποτελεί μία χώρα που, κατά γενική ομολογία, κατέχει προνομιακή θέση στο παγκόσμιο πολιτιστικό απόθεμα» (Σκουρής/ Τροβά, 2003). Πριν από την ψήφιση του Συντάγματος του 1975 και τη θέση του σε ισχύ, δεν υπήρχε ειδική συνταγματική πρόβλεψη για τις αρχαιότητες, ούτε για τον πολιτισμό εν γένει. Από τις αρχές ίδρυσης του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, αρμόδια υπηρεσία για θέματα προστασίας των αρχαιοτήτων, ήταν η Γραμματεία της Επικρατείας επί των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως. Επίσημη αφετηρία ζωής της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ήταν ο Ν. 10/22-5-1834 «Περί των Επιστημονικών και Τεχνολογικών Συλλόγων και διατηρήσεως των Αρχαιοτήτων και της χρήσης Αυτών» (Φ.Ε.Κ. 22Α') του οποίου οι διατάξεις, όπως και γενικότερα οι διατάξεις της αρχαιολογικής νομοθεσίας, χαρακτηρίζονταν από τη νομολογία και την επιστήμη ως «ειδικότερες και ως διατάξεις αυστηρού δικαίου και δημοσίας τάξεως» (Δώρης, 1985). Με το συγκεκριμένο νόμο, πάντως, η παρέμβαση του κράτους σε θέματα αρχαιοτήτων και μουσείων, καθίσταται αυτονόητη και αυτοδίκαιη.

Στο υπόλοιπο διάστημα του 19^{ου} αι., ο ρόλος του κράτους για την προώθηση της πολιτιστικής δράσης υπήρξε σχετικά περιθωριακός, καθότι δόθηκε προτεραιότητα στη δημιουργία της βασικής υποδομής, την καθιέρωση θεσμών και μηχανισμών λειτουργίας μίας σύγχρονης πολιτείας. Από τις αρχές της δεκαετίας του 20^{ου} αι., σημαντικά γεγονότα, (όπως οι Βαλκανικοί, οι Παγκόσμιοι πόλεμοι, η Μικρασιατική καταστροφή) έθεσαν τον πολιτιστικό τομέα, εκτός βασικών προτεραιοτήτων της κρατικής μέριμνας. Σταδιακά, ωστόσο, κέρδιζε έδαφος η άποψη ότι απαιτείτο ενεργότερος ανάμειξη του κράτους για την αντιμετώπιση ενός ευρύτατου φάσματος πολιτιστικών αναγκών της αστικής τάξης. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, ένα βασικό νομικό πλαίσιο για τη ρύθμιση διαφόρων πολιτιστικών θεμάτων [όπως, ο νόμος 2387/1920 (ΦΕΚ Α' 148/1920) «Περί πνευματικής ιδιοκτησίας»]. Παράλληλα ιδρύθηκαν σημαντικά πνευματικά και πολιτιστικά ιδρύματα [όπως, η Εθνική Πνακοθήκη (1900), η Λυρική Σκηνή (1939)].

Κατά τις επόμενες δεκαετίες (1940-1960), στο πλαίσιο σχεδιασμού της οικονομικής πολιτικής, δόθηκε έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μία έμμεση Πολιτιστική Πολιτική, δεδομένου ότι η πολιτική που ασκήθηκε για τον τουρισμό, είχε σημαντική πολιτιστική διάσταση. (Κόνσολα: 2006, σελ. 174).¹³

Πέρασε αρκετός καιρός μέχρι να συσταθεί ένας κεντρικός δημόσιος φορέας που θα περιελάμβανε την προστασία, τη διατήρηση και την προώθηση του πολιτισμού τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό (βλ. επόμενο κεφάλαιο). Στο ισχύον Σύνταγμα της Ελλάδος (1975/1986/2001/2008)¹⁴ περιέχονται ρυθμίσεις που σχετίζονται με τον πολιτισμό και γενικότερα τις πολιτιστικές δραστηριότητες. Ωστόσο, δεν

---

¹³Τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς θεωρήθηκαν ως σημαντικός πόλος για την προσέλκυση του τουριστικού ρεύματος. Γι αυτό και διατέθηκαν αρκετά ποσά για τη συντήρηση και αναστήλωση μνημείων, την οργάνωση επισκέψιμων αρχαιολογικών χώρων και την κατασκευή πολλών μουσείων.

¹⁴Βλ. παράρτημα 4.

υπάρχει σαφής συνταγματική αναφορά που να προσδιορίζει συγκεκριμένα την έννοια και το περιεχόμενο του πολιτισμού.

Τα άρθρα που άπτονται ζητημάτων του πολιτισμού βρίσκονται κυρίως στο Β' μέρος του Συνταγματικού κειμένου (Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα) και αρχικά, είναι το άρθρο 14, που αναφέρεται στην ελευθερία του τύπου και της έκφρασης.

Στη συνέχεια, το άρθρο 15 αναφέρει ότι «Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους -για την τηλεόραση και τη ραδιοφωνία- στοχεύει στην αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών, ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης». Επιπροσθέτως, «την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας».

Στο άρθρο 16, τονίζεται η ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης, της διδασκαλίας, της έρευνας και η υποχρέωση του κράτους για την ανάπτυξη και την προαγωγή τους. «Η παιδεία» σύμφωνα με το Συνταγματικό νομοθέτη «αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους που στοχεύει μεταξύ άλλων στην ηθική, πνευματική επαγγελματική, φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής τους συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες». Η εν λόγω διάταξη, η οποία θεσπίσθηκε με το Σύνταγμα του 1975, έχει ως πηγή έμπνευσης το Θεμελιώδη Νόμο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (άρθρο 5 παρ. 3). Αντίστοιχη διάταξη περιλαμβάνονταν στο Σύνταγμα του 1927 (άρθρο 21).¹⁵

---

¹⁵ Στο άρθρο 21 του Συντάγματος του 1927 αναφέρεται ότι: «*Η τέχνη και η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθεροι, διατελούν δε υπό την προστασίαν του Κράτους, το οποίον συμμετέχει εις την επιμέλειαν και εξάπλωσιν αυτών*».

Στο εν λόγω άρθρο (16) γίνεται μία επιπλέον αναφορά στον αθλητισμό, ο οποίος ανήκει στην ευρύτερη έννοια του πολιτισμού.¹⁶ Σύμφωνα με την παράγραφο 9 του άρθρου 16 «ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους. Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει».

Το άρθρο 18 (Προστασία της ιδιοκτησίας, ειδικές περιπτώσεις, επίταξη), ρυθμίζει τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των αρχαιολογικών χώρων. Συγκεκριμένα, στην πρώτη παράγραφο, αναφέρεται ότι «Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και γενικά του υπόγειου πλούτου».

Ακολουθεί το άρθρο 24¹⁷, όπου γίνεται λόγος για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, Συγκεκριμένα, στο άρθρο 24 αναγράφεται ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός...στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας...».¹⁸ Βάσει της μόλις αναφερθείσας διάταξης προκύπτει ότι το περιβάλλον είναι ενιαίο και οι όροι «φυσικό» και «πολιτιστικό»¹⁹, χρησιμοποιούνται μονάχα για να διαχωριστεί η δυνατότητα

---

¹⁶Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού υπάγεται στο Υπουργείο Πολιτισμού (Βλ. επόμενο κεφάλαιο).

¹⁷Όπως αναθεωρήθηκε το 2001.

¹⁸Σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας ή βιώσιμης ανάπτυξης, η ανθρώπινη επέμβαση στο περιβάλλον πρέπει να γίνεται με τρόπο που να διασφαλίζει την ισόρροπη σχέση μεταξύ της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και της εξέλιξης των οικοσυστημάτων προς χάρη των επόμενων γενεών. Η αρχή της αειφορίας δηλαδή, δεν ενδιαφέρεται μόνο για τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Αφορά και την ικανοποίηση των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών του ανθρώπου.

¹⁹Όπως έχει παρατηρήσει ο κ. Χριστοφιλόπουλος, «το πολιτιστικό περιβάλλον δημιουργείται από ανθρώπινες παρεμβάσεις στο φυσικό χώρο, περιλαμβάνοντας όλα τα πολιτιστικά αγαθά και τα στοιχεία που μαρτυρούν την ύπαρξη και τη δραστηριότητα του ανθρώπου με το περιβάλλον». (Χριστοφιλόπουλος, 2002).

παρέμβασης στο περιβάλλον. Αυτό όμως, δεν αναιρεί την αντίληψη ότι το περιβάλλον νοείται ως ένα αρμονικό σύνολο. Επί του άρθρου 24 έχει τοποθετηθεί και ο πρώην Υφυπουργός Πολιτισμού κ. Π. Τατούλης λέγοντας ότι «το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον ήταν και είναι άρρηκτα συνδεδεμένα» (Τατούλης, 2008).

Γίνεται, λοιπόν, αποδεκτό, ότι το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, αποτελούν το συνολικό σκηνικό της πολιτικής και της κοινωνικής πραγματικότητας μίας χώρας, συνιστώντας σε οποιαδήποτε μορφή του έννομο αγαθό συνταγματικώς προστατευτέο (Τροβά, 2003). Επιπροσθέτως, μέσα από τον όρο «πολιτιστικό» καλύπτεται η πολιτιστική κληρονομιά (είτε η μνημειακή, είτε η παραδοσιακή ή αρχιτεκτονική, είτε τα οικιστικά πολιτιστικά αγαθά). Ένα τελευταίο στοιχείο που προκύπτει μέσα από το άρθρο 24 είναι ότι η προστασία του περιβάλλοντος δεν αποτελεί μόνο υπόθεση του κράτους, αλλά και μέλημα καθενός πολίτη (δικαίωμα του καθενός).

Το αναθεωρημένο επίσης άρθρο 25²⁰ αναφέρεται στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου τόσο σε ατομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Καθότι ο πολιτισμός συνιστά κοινωνικό δικαίωμα, το κράτος οφείλει να διασφαλίζει την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή του, καταπολεμώντας πιθανές πολιτιστικές ανισότητες. Πίσω από την έννοια του εν λόγω δικαιώματος, βρίσκεται η αρχή της ισότητας, διασφαλίζοντας ότι ένας από τους ρόλους του κράτους είναι να δώσει τη δυνατότητα πρόσβασης πολιτιστικών αγαθών σε όλους τους πολίτες του, ανεξαιρέτως. Επιπροσθέτως, να καταπολεμήσει πιθανές πολιτιστικές ανισότητες, χωρίς να λαμβάνει υπόψιν του κοινωνικά, γεωγραφικά, οικονομικά και πολιτικά κριτήρια.

Τελευταίο στη σειρά, άρθρο που συνδέεται με τον πολιτισμό, είναι το άρθρο 28 του Συνταγματικού κειμένου, (Γ' μέρος, Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους), που αναφέρεται στους κανόνες του διεθνούς δικαίου και τους

---

²⁰ Αναθεωρήθηκε το 2001.

διεθνείς οργανισμούς, καταγράφοντας ότι «το ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέσπισή τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της καθεμιάς, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του εσωτερικού δικαίου». Συνεπώς, ό,τι αφορά και σχετίζεται με τον πολιτισμό σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία²¹.

Εκτός, από τα άρθρα που αφορούν τον πολιτισμό στο συνταγματικό κείμενο, συναντώνται και νόμοι, οι οποίοι εξειδικεύουν τις γενικές αρχές του Συντάγματος. Ενδεικτικά παραδείγματα, αποτελούν οι νόμοι 2742/7-10-99 «Για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη» (Φ.Ε.Κ. 207 Α') που εξειδικεύει την παράγραφο 2 του άρθρου 24 και ο νόμος 3208/2003 «Για την Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. Α 303 /2003) που εμβασύνει και επεξηγεί περαιτέρω την παράγραφο 1 του άρθρου 24. Επίσης, ο νόμος 2725/1999 με τις τροποποιήσεις του νόμου 3057/2002 (Φ.Ε.Κ. Α'121/17.6.1999) για τον «Ερασιτεχνικό και επαγγελματικό αθλητισμό και άλλες διατάξεις» εξειδικεύει το άρθρο 16 παράγραφος 9, σχετικά με τον έλεγχο και τις επιχορηγήσεις του κράτους στις ενώσεις αθλητικών σωματείων.

2.2 ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ U.N.E.S.C.O. ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Σε μία προσπάθεια συντονισμένης δράσης για την προστασία και τη διάσωση των μνημείων αλλά και γενικότερα της υλικής και άυλης κληρονομιάς (ύστερα και από τον καταστροφικό και για τα μνημεία Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), ιδρύθηκε η U.N.E.S.C.O.²² (Παρίσι, 1946). Αποτελώντας τον πρώτο σε παγκόσμιο επίπεδο διεθνή οργανισμό που ασχολήθηκε με τον πολιτισμό, η

---

²¹ Στην ελληνική περίπτωση, η ενσωμάτωση των οδηγιών, πραγματοποιείται, είτε με Προεδρικό Διάταγμα, είτε με Υπουργικές Αποφάσεις.

²² Το όνομα U.N.E.S.C.O. είναι ακρωνύμιο του αγγλικού τίτλου, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών).

U.N.E.S.C.O., δραστηριοποιήθηκε στον τομέα της προστασίας, περιλαμβάνοντας στους όρους του καταστατικού της «τη διατήρηση της παγκόσμιας κληρονομιάς των βιβλίων, των έργων τέχνης και των άλλων μνημείων με ιστορικό και επιστημονικό ενδιαφέρον».

Η U.N.E.S.C.O., αρχικά ανέλυσε το περιεχόμενο του δικαιώματος στον πολιτισμό, προκειμένου να θεμελιώσει την ευθύνη των κρατών-μελών για τη χάραξη και την άσκηση πολιτιστικής πολιτικής. Μέσα από την εκπαίδευση, την επιστήμη και τον ίδιο τον πολιτισμό -που αποτελούν άλλωστε τους τρεις τομείς που δραστηριοποιείται-, η U.N.E.S.C.O. προσπάθησε να υλοποιήσει στόχους, όπως η δόμηση της ειρήνης, η ανάπτυξη όλων των λαών, η καινούργια ισορροπία του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η πολιτιστική πολυμορφία (Νάσκου-Περράκη, 2002). Σημαντική υπήρξε επίσης, η συμβολή της στην εκτέλεση έργων συντήρησης και αποκατάστασης μνημείων και χώρων με τη χορήγηση οικονομικής και τεχνικής ενίσχυσης (αναστηλωτικά έργα).

Από το 1954, στο πλαίσιο της U.N.E.S.C.O., έχουν υπογραφεί δεκάδες παγκόσμια αποδεκτές συμβάσεις για τον πολιτισμό. Πιο πρόσφατες συμβάσεις για τον πολιτισμό μεταξύ άλλων, είναι η «Σύμβαση για τη Διατήρηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (2003), και η «Σύμβαση για την Προστασία και την Προώθηση της Πολυμορφίας στις Πολιτιστικές Εκφράσεις» (2005). Ανάμεσα στους κύριους σκοπούς της τελευταίας σύμβασης περιλαμβάνεται το δικαίωμα των κρατών, να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν κατάλληλα μέτρα και πολιτικές για την προώθηση των διαφόρων μορφών πολιτιστικής έκφρασης στην επικράτεια τους. Άξια αναφοράς, είναι η «Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς» (1972), όπου μέσα από τον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής

Κληρονομιάς καθορίζονται οι φυσικοί και οι πολιτιστικοί χώροι που πρέπει να προστατευθούν.²³

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι στην Ελλάδα -που, πέραν από μέλος της U.N.E.S.C.O., αποτελεί χώρο με τουλάχιστον 6000 χρόνια παραγωγής ιστορίας και πολιτισμού- μόλις 17²⁴ τοποθεσίες της, αποτελούν χώρους παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, βάσει του καταλόγου της U.N.E.S.C.O. Τον ίδιο αριθμό (17), έχει στην κατοχή της η

---

²³Με τον όρο «μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς», νοείται μία διακριτή θέση ή τόπος που προτάθηκε και έγινε αποδεκτό από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς της U.N.E.S.C.O.. Τα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς οφείλουν να είναι «ιδιάζουσας παγκόσμιας αξίας» και να πληρούν κάποιο από τα παρακάτω κριτήρια, τα οποία διακρίνονται σε πολιτιστικά και φυσικά. Δηλαδή να αποτελούν αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας, να επιδεικνύουν σημαντικές ανθρώπινες αξίες για μακρά περίοδο χρόνου ή σε μία πολιτιστική περιοχή του κόσμου, σε εξελίξεις στην αρχιτεκτονική ή την τεχνολογία, τις μνημειακές τέχνες, την πολεοδομία ή τον σχεδιασμό τοπίου, να φέρουν μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία για κάποια πολιτισμική παράδοση, ζώντα ή εξαφανισμένο πολιτισμό, να αποτελούν σημαντικό παράδειγμα τύπου κτηρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου που απεικονίζει σημαντική ή σημαντικές φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας, να αποτελούν σημαντικό παράδειγμα παραδοσιακής ανθρώπινης εγκατάστασης, χερσαίας ή θαλάσσιας χρήσης, αντιπροσωπευτικής πολιτισμού ή πολιτισμών, ή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν το τελευταίο έχει γίνει ευάλωτο υπό την πίεση ανεπίστροφων αλλαγών, να συνδέονται άμεσα ή διακριτά με γεγονότα ή ζώσες παραδόσεις, με ιδέες ή πίστες, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξέχουσας παγκόσμιας σημασίας. Επίσης, να περιέχουν εξαιρετικά φυσικά φαινόμενα ή περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς και αισθητικής, να είναι ιδιάζοντα παραδείγματα μειζόνων φάσεων της ιστορίας της γης, του αρχείου της ζωής, σημαντικών εν εξελίξει γεωλογικών διαδικασιών για την ανάπτυξη γεωσχηματισμών ή σημαντικών γεωμορφικών ή φυσιογραφικών χαρακτηριστικών, να είναι ιδιάζοντα παραδείγματα σημαντικών εν εξελίξει οικολογικών και βιολογικών διαδικασιών στην εξέλιξη και ανάπτυξη οικοσυστημάτων χερσαίων, γλυκού ύδατος, παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων και κοινοτήτων φυτών και ζώων, να περιέχουν τα σημαντικότερα φυσικά ενδιαίτηματα συντήρησης της βιοποικιλότητας και να περιλαμβάνουν απειλούμενα είδη παγκόσμιας αξίας από την άποψη της επιστήμης ή της συντήρησης του είδους (βλ. παράρτημα1).

²⁴Βλ. παράρτημα1.

Αυστραλία, μέσα σε 220 χρόνια ιστορίας,²⁵ ενώ χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία, απαριθμούν έκαστος πάνω από 30 μνημεία, στον Κατάλογο της U.N.E.S.C.O..

Με βάση το παραπάνω, καθίσταται προφανής η ανισομέρεια σχετικά με τη συμμετοχή του παγκόσμιου αυτού θεσμού πολιτιστικής κληρονομιάς.²⁶ Ταυτόχρονα, αναδεικνύεται η απουσία ουσιαστικού ενδιαφέροντος του ελληνικού κράτους για τον πολιτισμό, γεγονός που υπονομεύει τις προοπτικές ισχυρής προστασίας και ανάδειξης διάφορων πολιτιστικών θησαυρών της ανθρωπότητας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι τελευταία ελληνική εγγραφή-ένταξη στον κατάλογο της U.N.E.S.C.O. πραγματοποιήθηκε το 2006 (παλαιά πόλη της Κέρκυρας), με αίτηση κατάθεσης το 1999. Η Ελλάδα, παρουσιάζει απώλεια σημαντικών ευκαιριών στο τομέα του πολιτισμού, δεδομένου ότι μια συστηματική δραστηριότητα, θα μπορούσε να προσφέρει μία ιδανική λύση στην ελλειμματική οικονομία της χώρας (ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού μαζικής κλίμακας).

2.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκτός από μία γεωγραφική, πολιτική και κοινή οικονομική οντότητα, αποτελεί ένα χώρο που διαθέτει πολιτιστική κληρονομιά.

---

²⁵ Η ιστορία της Αυστραλίας ξεκίνησε μόλις το 1788, όταν οι πρώτοι έμποικοι εγκαταστάθηκαν στα εδάφη της, καθώς οι προϋπάρχοντες γηγενείς (Αβοριγίνες) είχαν να επιδείξουν ελάχιστα μνημεία πολιτισμού.

²⁶ Ενδεικτικά, αναφέρονται ορισμένες τοποθεσίες παγκόσμιας ακτινοβολίας που διαθέτει η Ελλάδα σε σχετικά καλά διατηρημένη κατάσταση και οι οποίες θα μπορούσαν, μέσω της U.N.E.S.C.O., να προσελκύσουν ενδιαφέρον. Χώροι αρκετά εκτεταμένων οικιστικών πυρήνων και αστικών συγκροτημάτων, όπως η Ερμούπολη, το Ναύπλιο, τα Χανιά, το Ρέθυμνο, η Κέρκυρα, η Πλάκα και τα Αναφιώτικα. Επίσης, οικισμοί που κατόρθωσαν και διασώθηκαν μέχρι σήμερα, όπως η Μονεμβασιά, η χώρα της Αμοργού, τα Φηρά, η Οία, η Σκύρος, η Σέριφος, το Νυμφαίο στη Φλώρινα, η παλιά πόλη της Καβάλας, η Ζαγορά, η Μακρυνίτσα, και η Πορταριά στο Πήλιο. Ακόμη, αρχαιολογικοί χώροι, όπως η αρχαία Σαμοθράκη, η Λίνδος, η Μεθώνη και η Κορώνη, το αρχαίο θέατρο της Θάσου, η αρχαία Κόρινθος, η Ακροκόρινθος και η αρχαία Νεμέα.

Ο πολιτισμός αποτελεί ισχυρό σημείο αναφοράς των λαών της Ευρώπης (μέσα από τις παραδόσεις της Αναγέννησης, του Διαφωτισμού και του Ουμανισμού) και παράλληλα, συνδέεται με τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών. Αν και στηρίζεται στη διαφορετικότητα (βλ. παρακάτω), η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελείται από κοινές αξίες. Ενδεικτικές είναι η ανθρώπινη αλληλεγγύη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι ατομικές και πολιτικές ελευθερίες, ο σεβασμός της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, το δημοκρατικό πολίτευμα και το κράτος δικαίου.

Όπως έχει παρατηρηθεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί την πιο εκτεταμένη και εντατική μορφή περιφερειακής ολοκλήρωσης (Laffan, 1998). Η φιλοδοξία της, όμως, για μία κοινή πολιτιστική πολιτική, θεωρήθηκε ως ένα από τα πιο δαιδαλώδη ζητήματα και αυτό όχι τυχαία.

Δεδομένου ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αναλύεται σε όρους εναρμόνισης²⁷ κανόνων και τομιακών πολιτικών, γύρω από ένα πλαίσιο αναφοράς, αρχικά συναντώνται οι διαδικασίες διαμόρφωσης των αποφάσεων και εν συνεχεία, η μετατροπή τους σε κανόνες και υποχρεώσεις που οφείλουν να τηρούνται από τα κράτη-μέλη (λειτουργία ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος). Το επόμενο στάδιο αφορά την ενσωμάτωση των κανόνων στην εγχώρια έννομη τάξη του κράτους-μέλους, υπονοώντας την εφαρμογή των συγκεκριμένων κανόνων.

Στον τομέα του πολιτισμού, κάθε κράτος- μέλος έχει αναπτύξει έναν ιδιότυπο δημόσιο μηχανισμό για τη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών και παράλληλα την προστασία των πολιτισμικών του ιδιαιτεροτήτων, σκοπεύοντας να προφυλάξει και να αναδείξει την πολιτισμική του μοναδικότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, από τη μια πλευρά, είναι η

---

²⁷ Η εναρμόνιση -η οποία δεν επιδιώκεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για τον πολιτισμό- παραπέμπει στο νομικό μηχανισμό μέσω του οποίου οι εθνικές νομοθεσίες ευθυγραμμίζονται, προκειμένου να εξαλειφθούν -ή τουλάχιστον να μειωθούν- τα εμπόδια που απορρέουν από τις διαφορές τους. Υπονοεί ότι οι νομοθεσίες πρέπει να γίνουν παρόμοιες-αν όχι ίδιες (Σπανού, 2001).

γαλλική προσέγγιση, που θεωρεί τον πολιτισμό της ως ζωτικό στοιχείο της εθνικής της ταυτότητας και επιβεβαίωσής της (με το *ministère des Affaires culturelles*, ως κεντρικό φορέα πολιτιστικής πολιτικής της). Από την άλλη όψη, υπάρχουν χώρες, με πιο αποκεντρωτικές τάσεις (όπως η Γερμανία), διαθέτοντας συστήματα, τα οποία διακρίνονται από περιφερειακό κατακερματισμό και πολυπλοκότητα στη λήψη αποφάσεων (Βλάσσης, 2005).

Εκτός, όμως από τις διαφορές μεταξύ χωρών-μελών ως προς την άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής, υπάρχει και μία ακόμη ιδιομορφία: οι ευρωπαϊκές και οι εγχώριες πολιτικές δεν εξομοιώνονται πάντα και αυτομάτως μεταξύ τους. Αν και σε γενικές γραμμές, είναι βάσιμη η παρατήρηση, ότι οι κοινοτικοί κανόνες -μόλις ενσωματωθούν στο εγχώριο δίκαιο- αποτελούν αδιάσπαστο κομμάτι της εσωτερικής νομοθεσίας, ορισμένες πολιτικές και κανόνες ευρωπαϊκής προέλευσης, συνδέονται με ένα σύνολο υποχρεώσεων και περιορισμών, που διαφέρει από τις εγχώριες πολιτικές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εθνικών δημοσίων πολιτικών τους. Σε κάποιες περιπτώσεις, λοιπόν, δημιουργείται, η ανάγκη αναθεώρησης των υφιστάμενων εγχώριων πολιτικών, καθώς και η αναθεώρηση των διαδικασιών -μεθόδων διοικητικής δράσης, προκειμένου να μη χαθούν ευκαιρίες χωρών να αναπτυχθούν (μέσα από τις συγκεκριμένες πολιτικές και τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Με εξαίρεση ορισμένες διστακτικές προσπάθειες συγκρότησης ενός πλέγματος πολιτικών για τον πολιτισμό, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως δεν υπάρχει κανένα ευρωπαϊκό όργανο που να διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις του πολιτισμού. Άλλωστε, στον τομέα του πολιτισμού δεν επιδιώκεται εναρμόνιση, όπως σε άλλες πολιτικές (οικονομία, αγροτική πολιτική). Εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενέμεινε σε μία προσπάθεια παρέμβασης ζητημάτων που άπτονται του πολιτισμού, είτε μέσα από μία απόπειρα θεσμοθέτησης κοινής πολιτιστικής δράσης, είτε μέσα από μία απλή ενσωμάτωση των πολιτιστικών θεμάτων στη σφαίρα της αρμοδιότητας των ήδη υπάρχοντων ευρωπαϊκών οργάνων και

θεσμών, είτε μέσα από την ενθάρρυνση της συνεργασίας των κρατών-μελών και το σεβασμό στην εθνική πολυμορφία.

Το έναυσμα για τον τομέα του πολιτισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο δόθηκε το 1977, όπου συντάχθηκε η «Ανακοίνωση για την κοινοτική δράση στον πολιτιστικό τομέα», η οποία είχε περισσότερο συμβολικό χαρακτήρα. Τα μέτρα που περιελάμβανε αφορούσαν κυρίως την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτιστικών αγαθών, όπως και την εναρμόνιση της φορολογίας και της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία (Κόνσολα, 2006).

Κατά τη δεκαετία του 1980, υπήρξαν πολυάριθμες πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις ηγετών, καθώς και σημαντικών προσωπικοτήτων των τεχνών και των γραμμάτων, με κύρια επιδίωξη τη δημιουργία προγραμμάτων στήριξης και ενίσχυσης του πολιτισμού. Ειδικότερα, πολλές ευρωπαϊκές πόλεις κατά την δεκαετία του '80 προσπάθησαν να συνεισφέρουν στους στόχους της περιφερειακής πολιτικής η οποία ωστόσο είχε να αντιμετωπίσει αφενός, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών πόλεων στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, με προσέλκυση επενδύσεων και προβολή του γοήτρου τους. Αφετέρου, την άμβλυνση των κοινωνικών εντάσεων και των απειλών που αυτές αντιπροσωπεύουν.

Αξιόλογη, επίσης, είναι η αναφορά του Ευρωπαϊκού Αστικού Χάρτη (1980-1982), κατά τον οποίο η πολιτιστική πολιτική θα μπορούσε να συμβάλει στην κοινωνική και την οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, αποτελώντας ένα παράγοντα που θα επιτρέψει στους πολίτες να κατανοήσουν, να προσδιορίσουν και να αναγνωρίσουν το ρόλο και τους στόχους, μέσα σε ένα ευρωπαϊκό δίκτυο επαφών και ανταλλαγών (Μπιτσάνη:2004).

Ακολούθησε η «Ενίσχυση της κοινοτικής δράσης στον πολιτιστικό τομέα» (1982), όπου προτάθηκαν τέσσερις άξονες για το πολιτιστικό πεδίο. Συγκεκριμένα, η βελτίωση συνθηκών ζωής και εργασίας των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η διεύρυνση του κοινού και η ελεύθερη ανταλλαγή πολιτιστικών αγαθών.

Κατά τη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας, δημιουργήθηκε και ο θεσμός της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης»²⁸ (European Capital of Culture), ο οποίος στόχευε στην οργάνωση πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, έχοντας την οικονομική στήριξη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Ο συγκεκριμένος θεσμός αναπτύχθηκε στη λογική της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής περιφέρειας και της αποκέντρωσης, λογική που συναντάται σχεδόν σε όλες τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προσδοκά στην κοινωνική συνοχή και την οικονομική σύγκλιση. Το φαινόμενο αυτό καθίσταται εμφανές κυρίως σε πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν αποτελούν πρωτεύουσες των κρατών τους ή δεν έχουν πάγια λειτουργία πολιτιστικής πρωτεύουσας λόγω της παράδοσής τους.

Κατόπιν διαπίστωσης αδυναμιών που αφορούσαν την αντικειμενικότητα και την ωριμότητα των προτεινόμενων πόλεων από τα κράτη-μέλη²⁹, ψηφίστηκε και υιοθετήθηκε πρόταση για το νέο καθεστώς επιλογής (2006), διασφαλίζοντας τις συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων στο εσωτερικό κάθε κράτους-μέλους. Με στόχο την επιλογή της πόλης με το καλύτερο πρόγραμμα και με βεβαιωμένη την ύπαρξη των αναγκαίων υποδομών, το κράτος-μέλος είναι πλέον υποχρεωμένο, όχι μόνο να διοργανώσει εσωτερικό διαγωνισμό, αλλά και να λάβει υπόψη του το νέο καθοριστικό όργανο επιλογής που συστήνεται και το οποίο οριστικά θα γνωμοδοτεί την κριτική επιτροπή.³⁰ Με αποκλειστική της ευθύνη η νέα

---

²⁸Έργο των τότε Υπουργών Πολιτισμού της Γαλλίας και της Ελλάδος Jack Lang και Μελίνας Μερκούρη αντίστοιχα (βλ. παράρτημα 2).

²⁹Σύμφωνα με απόφαση του 1999 για τη διαδικασία ορισμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, δινόταν η δυνατότητα στα κράτη μέλη να προτείνουν μία μόνο πόλη στο Συμβούλιο Υπουργών, το οποίο είναι αρμόδιο να δώσει το χρίσμα. Με εξαίρεση την Ιρλανδία, κανένα κράτος- μέλος δεν πρότεινε περισσότερες από μία πόλη. Συνεπώς, δε διασφαλιζόνταν οι συνθήκες ανταγωνισμού, που θα οδηγήσουν στην επιλογή της καλύτερης υποψηφιότητας.

³⁰Η κριτική επιτροπή αποτελείται από 7 εμπειρογνώμονες που ορίζονται από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και 6 εμπειρογνώμονες που ορίζει το κράτος-μέλος.

επιτροπή καταρτίζει κατάλογο των προεπιλεγμένων υποψήφιων πόλεων, στη συνέχεια εκπονεί έκθεση αξιολόγησης των προγραμμάτων και προτείνει την τελική υποψήφια πόλη. Ο εν λόγω θεσμός, πάντως δεν αποτελεί φεστιβάλ, αλλά ένα τόπο για προβληματισμό, ανταλλαγή ιδεών, επικοινωνία πνευματικών ανθρώπων, καλλιτεχνών, επιστημόνων, που με τα έργα τους προωθούν την ευρωπαϊκή σκέψη.

Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον πολιτισμό, συνεχίζεται και τη δεκαετία του 1990, μέσω ενός πλέγματος κοινοτικών προγραμμάτων τα οποία αποβλέπουν στην ενδυνάμωση και την τόνωση του πολιτιστικού τομέα, λαμβάνοντας επίσης μέτρα για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών και την ενίσχυση των πληροφοριών του τεχνολογικού τομέα.

Το 1992 με την υπογραφή της Συνθήκης του Maastricht (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση), σηματοδοτείται η πρώτη ουσιαστική και έκδηλη διατύπωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα που άπτονται του πολιτισμού. Με βάση την αρχή της επικουρικότητας³¹, που εισήχθη επίσημα στα «κοινοτικά προγράμματα» με τη συγκεκριμένη Συνθήκη, οι εθνικοί φορείς διαθέτουν τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξουν τους πολιτιστικούς τομείς, στους οποίους κρίνουν ότι πρέπει να κατευθύνουν τη δράση τους.

Με το άρθρο 128 της Συνθήκης του Maastricht, ο πολιτισμός προσλαμβάνει πλέον χαρακτήρα θεσμοθετημένης κοινοτικής πολιτικής. Υπογραμμίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να ενθαρρύνει την πολιτιστική συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και να συμπληρώνει τη δράση τους σε τομείς, όπως η βελτίωση της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών. Επίσης, έμφαση δόθηκε στη συντήρηση, την

---

³¹ Καθιερώθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και αφορά τις αποφάσεις που είναι αναγκαίο να λαμβάνονται στο χαμηλότερο, σε κάθε περίπτωση σημείο (τοπικό, εθνικό, περιφερειακό), ενώ στόχος της είναι να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ της εκάστοτε εθνικής δημόσιας διοίκησης και της κοινοτικής διοίκησης, ώστε να προσχθεί η συνεργασία για την αύξηση της αποτελεσματικότητας της κοινής τους δράσης.

προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την καλλιτεχνική και κινηματογραφική δημιουργία και τη συνεργασία με τρίτες χώρες.

Η Συνθήκη του Amsterdam (1997) που διαδέχτηκε τη Συνθήκη για τη Ευρωπαϊκή Ένωση, υπέδειξε το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να σέβεται και να προωθεί τη διαφορετικότητα των πολιτισμών της. Το άρθρο 128 της Συνθήκης του Maastricht, συμπεριλήφθηκε αυτούσιο άρθρο 151 της Συνθήκης του Amsterdam.³² Το μόνο σημείο που προστέθηκε ήταν η φράση «αποβλέποντας ειδικότερα στο σεβασμό και την προαγωγή της πολυμορφίας των πολιτισμών» στην τέταρτη παράγραφο.

Εκτός από τις Συνθήκες, μικρότερα σε βαρύτητα, αλλά αξιοσημείωτα είναι τα διάφορα προγράμματα που εφαρμόστηκαν. Το 1990 θεσπίστηκε το πρόγραμμα *Kaleidoscope*,³³ το οποίο θα στήριζε και θα συμπλήρωνε την εθνική δράση των κρατών-μελών στον πολιτιστικό τομέα. Στόχος του ήταν να βελτιώσει την πρόσβαση του κοινού στη γνώση και τη διάδοση του πολιτισμού, ενθαρρύνοντας τις πολιτιστικές ανταλλαγές και την καλλιτεχνική συνεργασία. Επίσης, το πρόγραμμα *Ariane*³⁴, που στόχεύσε στην ευρύτερη διάδοση λογοτεχνικών έργων ποιότητας του 20^{ου} αιώνα (ως αντιπροσωπευτικά έργα των πολιτισμών των κρατών-μελών προέλευσης).

---

³²Βλ. παράρτημα 3

³³Το πρόγραμμα *Kaleidoscope* αποτελεί κοινοτικό πρόγραμμα, όπου η Κοινότητα παρέχει οικονομική και μη-οικονομική συνδρομή για μία σειρά καλλιτεχνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων που έχουν ως στόχο να αναδείξουν τις ευρωπαϊκές πολιτιστικές παραδόσεις και να ιονώσουν τη συνεργασία σχετικά με πολιτιστικά προγράμματα δράσης. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες βασίζονται σε συνεργασίες από τουλάχιστον 3 κράτη-μέλη.

³⁴Το πρόγραμμα *Ariane* έδινε προτεραιότητα στις μεταφράσεις έργων που είναι γραμμένα στις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή στις μεταφράσεις έργων προς αυτές τις γλώσσες.

Όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά και την προστασία- αξιοποίησή της, δημιουργήθηκε το πρόγραμμα *Raphael*.³⁵

Επόμενος σημαντικός σταθμός για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό είναι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας του 2000, όπου ο πολιτιστικός τομέας συνδέθηκε με την οικονομία. Μέσα από τα προγράμματα ευρωπαϊκής συνεργασίας άρχισε να χαράσσεται για πρώτη φορά μια Πολιτιστική πολιτική που αναγνωρίζει τη συμβολή του πολιτισμού στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

Στη Λισσαβόνα ενισχύθηκε η υπόσταση του πολιτισμού μέσω της διατύπωσης ενός πολιτιστικού μοντέλου, στενά συνδεδεμένου με το οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο (ιδίως με την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή), δίνοντας μία νέα ώθηση στην μεταβιομηχανική οικονομία. Ακολούθησαν διαβουλεύσεις και συζητήσεις με πολιτιστικούς φορείς της Ευρώπης, προκειμένου να διαμορφωθεί το πρόγραμμα «Culture», που θα αντικαθιστούσε τα προγράμματα *Kaleidoscope*, *Ariane* και *Raphael*. Το πρόγραμμα «Culture», ξεκίνησε για την περίοδο 2000-2004, αλλά επεκτάθηκε μέχρι το 2007. Με τη σημερινή του μορφή πρόκειται να διαρκέσει μέχρι το 2013, έχοντας συνολικό προϋπολογισμό περίπου 400 εκατομμύρια ευρώ. Το εν λόγω πρόγραμμα σχεδιάστηκε ως ένα συνδεδεμένο και πλήρες εργαλείο για τη διακρατική πολιτιστική συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με σκοπό την προστασία, ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού.³⁶

---

³⁵Το πρόγραμμα *Raphael* αναπτύχθηκε σε τομείς, όπως η βελτίωση της πρόσβασης του κοινού στην πολιτιστική κληρονομιά και η παροχή πληροφοριών, η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας και συνεταιρισμών για την καλύτερη ανταλλαγή πληροφοριών, η ενίσχυση της κινητικότητας των επαγγελματιών και η εκπαίδευση για επαγγελματίες στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως και η ανάπτυξη δράσεων πολιτιστικής συνεργασίας με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς.

³⁶ το πρόγραμμα «Culture». Συμπληρώνεται από τις επενδύσεις που γίνονται στον πολιτισμό μέσα από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.), τις Κοινοτικές

Παράλληλα με το πρόγραμμα «Culture», εκτελείται και το πρόγραμμα «Media» (2000-2006)³⁷, το οποίο είχε εγκαινιαστεί το 1990 και είχε ως κύριο σκοπό του να καταστήσει τα οπτικοακουστικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περισσότερο ανταγωνιστικά. Συνεχίζεται, βέβαια από το 2007, καλύπτοντας την περίοδο έως το 2013 με συνολικό προϋπολογισμό 755 εκατομμύρια ευρώ.

Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι το ευρωπαϊκό οικοδόμημα ενδιαφέρεται για τον πολιτισμό. Πέραν από τις οικονομικές απολαβές που μπορεί να προσφέρει³⁸, ο πολιτισμός δύναται να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, τη δημιουργία μίας ευρωπαϊκής ταυτότητας των πολιτών της και την προώθηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπερασπίζεται την πολιτισμική διαφορετικότητα και έχοντας ως βάση τις αρχές της ισότητας, της ετερότητας και το σεβασμό της μοναδικότητας που διαθέτει κάθε πολιτισμός, προσπαθεί να αναπτύξει και να συγκροτήσει μία πολιτική που ταυτόχρονα θα σέβεται και θα προάγει τη διαφορετικότητα και την ιδιαιτερότητα κάθε χώρας-μέλους της.

Ουσιαστικά, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση προσπάθησε να δημιουργήσει μία σύγκλιση των πολιτικών και των εθνικών νομοθεσιών ακόμη και στον πολιτιστικό τομέα. Ωστόσο, οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσκρούουν στην έλλειψη σημαντικής οικονομικής υποστήριξης, στις εθνικές ιδιαιτερότητες και τις προσεγγίσεις που έχει κάθε κράτος για τον πολιτισμό, καθώς και στο γεγονός ότι η νομική βάση της πολιτικής για τον πολιτισμό παραμένει σε επικουρικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, η έλλειψη ενός ενιαίου

Πρωτοβουλίες, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Κοινωνία της Πληροφορίας» και «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση». Επίσης, εθνικοί πόροι και πολιτικές ενεργοποίησης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ύπαρξη και τη λειτουργία του συγκεκριμένου προγράμματος

³⁷ Το media plus, το media training και προσφάτως το media mundus (2008).

³⁸ για παράδειγμα, ο σωστά σχεδιασμένος πολιτιστικός τουρισμός, μπορεί να αποφέρει σημαντικά κέρδη στην οικονομία των κρατών (όπως το Φεστιβάλ *Επιδάουρου στην Αθήνα*, το *London Art Spanish Festival στην Αγγλία*).

διοικητικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο θα εφαρμόζει αποφάσεις, δυσχεραίνει περαιτέρω την άσκηση μίας ενιαίας πολιτιστικής πολιτικής. Η πολιτιστική της αποστολή, πάντως, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, την αφύπνιση και την τόνωση του αμοιβαίου ενδιαφέροντος μεταξύ των πολιτών των επιμέρους κρατών.

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οδήγησε σε επέκταση, βελτίωση της νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού και τη διοχέτευση πόρων από ευρωπαϊκά προγράμματα. Εντούτοις, γνωρίσματα του ελληνικού πολιτικό-διοικητικού συστήματος όπως, ο επίμονος χαρακτήρας των παραδοσιακών συμπεριφορών (η χαλαρή δημόσια ηθική), προβλήματα συντονισμού τόσο στο εσωτερικό της Ελλάδας (αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων), όσο και στη σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση (καθότι το σημείο εκκίνησης του ελληνικού πολιτικό – διοικητικού συστήματος, δεν αντιστοιχεί πλήρως στις ευρωπαϊκές πολιτικές), έχουν σαν αποτέλεσμα τη συστηματική παράκαμψη ενωσιακών προδιαγραφών, ή ακόμη και τη διοικητική αδράνεια της Ελλάδας στο στάδιο της εφαρμογής.

Ενδεικτικά παραδείγματα, αποτελούν οι ελληνικές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Θεσσαλονίκης (1997) και της Πάτρας (2006) αντίστοιχα. Η αρνητική εμπειρία τους, σε αντίθεση με άλλες πολιτιστικές πρωτεύουσες του εξωτερικού, όπως η Γλασκώβη³⁹ (1990), έγκειται στο γεγονός ότι δημιουργήθηκαν τεράστιες υποδομές που δεν εξυπηρέτησαν τον κύριο στόχο,

---

³⁹ Μέσα από το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, η Γλασκώβη άλλαξε κυριολεκτικά, μεταμορφώνοντας τελείως το χάρτη της. Χρησιμοποιώντας τον πολιτισμό ως τονωτική ένεση στην οικονομική της κάμψη, δημιουργήθηκαν 5.580 νέες θέσεις εργασίας, τα ταμεία γέμισαν με 14.3 εκατομμύρια λίρες, τα εισιτήρια στα θέατρα αυξήθηκαν κατά 40%, ο τουρισμός κατά 50%, ενώ διπλασιάστηκε ο αριθμός των συνεδρίων στην πόλη. Ως το 2000 η πόλη που είχε δει όλες τις βιομηχανίες του 19ου αιώνα να εξαφανίζονται, έγινε όχι μόνο της μόδας, αλλά και το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της χώρας (Μπάρκα, 2005).

που ήταν η προβολή της πολιτιστικής δυναμικής της Θεσσαλονίκης, ακόμη και αν, όπως έχει σημειωθεί «τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τροφοδοτούσαν σε μόνιμη βάση αρνητικά δημοσιεύματα».⁴⁰ Με χρηματοδότηση που έφτασε τα 120 δισ. δραχμές, σημειώθηκαν σοβαρότατες παρατυπίες, αταξία στις λογιστικές εγγραφές, καθυστέρηση των κρατικών κονδυλίων, προκαλώντας καθυστερήσεις στις συμβάσεις και στην πληρωμή των αναδόχων. Επίσης, συναντήθηκαν αμοιβές συνεργατών που δεν υποστηρίζονταν από αντίστοιχες συμβάσεις, ή ακόμη και έργα που υπερέβησαν κατά πολύ τις αρχικές εκτιμήσεις κόστους και που ολοκληρώθηκαν στην πλειοψηφία τους μετά το 1997 (συγκρότημα της Μονής Λαζαριστών, πολιτιστικά κτίρια του λιμανιού, θέατρο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών).

Σαφέστατα, τα ολοκληρωμένα έργα έδωσαν στη Θεσσαλονίκη μια «ευρωπαϊκή» πνοή, συμβάλλοντας στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης, καθώς ιδρύθηκαν αρκετοί πολιτιστικοί οργανισμοί, η λειτουργία των οποίων συνεχίζεται και σήμερα (όπως, τα κρατικά μουσεία Σύγχρονης Τέχνης, Φωτογραφίας και Κινηματογράφου). Ο επίλογός της, ωστόσο γράφτηκε στα δικαστήρια, όπου σύσσωμο το διοικητικό συμβούλιο και η διεύθυνση αντιμετώπισαν πάνω από 400 κατηγορίες για οικονομικές ατασθαλίες.

Λίγα χρόνια αργότερα, στην περίπτωση της Πάτρας (2006), έχοντας ένα ήδη βεβαρημένο παρελθόν από την εμπειρία της Θεσσαλονίκης και μολονότι εκφράστηκαν από την αρχή αμφιβολίες για την πόλη των Πατρών⁴¹, τελικά διοργανώθηκε ο θεσμός, με συνολικό κόστος των έργων στα 150 εκατ. ευρώ. Η «μεγαλύτερη μετά-ολυμπιακή επένδυση στη χώρα», όπως

---

⁴⁰ Έχει υποστηριχθεί πως για την περίπτωση της Θεσσαλονίκης 1997, επιχειρηματίες που δεν κατόρθωσαν να εξασφαλίσουν συμβάσεις για έργα υποδομών, χρησιμοποίησαν τις θέσεις τους σε εταιρίες ΜΜΕ προκειμένου να επηρεάσουν την κάλυψη (www.salpistis.blogspot.com, 22/3/2007).

⁴¹ καθότι με μόλις 170.000 κατοίκους, δε διέθετε τις απαραίτητες και τις αναγκαίες υποδομές για τη διοργάνωση μεγάλων, διεθνούς ενδιαφέροντος, πολιτιστικών εκδηλώσεων.

χαρακτηρίστηκε (Τατούλης Π., www.in.gr,2/6/2005), προσπάθησε να αναδείξει την Πάτρα σε μητροπολιτικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας. Αν και για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006, οργανώθηκε ένα σύνθετο σχήμα διοίκησης, που περιέλαβε αφενός έναν Οργανισμό- Ν.Π.Ι.Δ.-, με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα λειτουργίας (31.12.2006) για ενέργειες, όπως οι εκδηλώσεις και αφετέρου, η ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης για τις υποδομές, εντούτοις, προβλήματα, όπως η αδυναμία και οι ελλείψεις στην οργάνωση, η καθυστερημένη συγκρότηση του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Πάτρα 2006», η καθυστέρηση και η αδυναμία του Υπουργείου Πολιτισμού -ως αρμόδιος φορέας εποπτείας και παρακολούθησης του προγράμματος- να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του προς το δήμο Πατρών -που έχει τη συνολική ευθύνη υλοποίησης του προγράμματος εκτέλεσης των έργων- και προς τον αρμόδιο Οργανισμό, είχαν ως απόρροια να χαθούν οι τεράστιες ευκαιρίες ανάπτυξης της Πάτρας, αφήνοντας να εκκρεμεί ακόμη και σήμερα ένας ουσιαστικός δημόσιος απολογισμός.

Με βάση τα ανωτέρω, δε χωρά αμφιβολία, πως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιδράσει στις συνθήκες του ελληνικού πολιτικό-διοικητικού συστήματος, επηρεάζοντας το περιεχόμενο αρκετών δημοσίων πολιτικών, εισφέροντας πόρους και εισάγοντας υποχρεώσεις παρακολούθησης, ελέγχου και πληροφόρησης. Ακόμη και αν δε στοχεύει σε μία απόλυτα κοινή πολιτιστική πολιτική, η ανταπόκριση της Ελλάδας, απέναντι στις προκλήσεις του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος, εμφανίζεται αποσπασματική, ασυνεχής και βραχυπρόθεσμη, ως προς το χαρακτήρα της. Πάντως, ο πολιτισμός σε συνδυασμό με άλλους τομείς (όπως η εκπαίδευση και ο τουρισμός) δύναται να συντελέσει στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της Λισσαβόνας (μέχρι το 2010), να καταστεί δηλαδή η Ευρώπη «...η πιο ανταγωνιστική και βασιζόμενη στη γνώση οικονομία ανά την υφήλιο, ικανή να εξασφαλίσει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».

Συμπερασματικά, θα ήταν βάσιμο να υποστηριχθεί ότι ο πολιτισμός δε θεωρείται μία κείμενη κατάσταση. Τόσο σε εθνικό, ευρωπαϊκό και οικουμενικό συναντάται ενδιαφέρον για τον πολιτιστικό τομέα, έστω και αν η θεσμική του θέση δεν είναι αρκούντως ισχυρή. Εντούτοις, καθίσταται σαφές ότι ο πολιτισμός αποτελεί αναπόσπαστο δικαίωμα της κοινωνίας, ως συνόλου και του καθενός ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (α' βαθμός)

3.1 ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Ως αυτοδιοίκηση, νοείται η αυτενεργός διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, δηλαδή η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων από αιρετούς εκπροσώπους (Χλέπας, 2001). Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (στο εξής Ο.Τ.Α.) είναι αυτοδιοικούμενα Ν.Π.Δ.Δ., ξεχωριστά από το κράτος (κεντρική διοίκηση), το οποίο, ωστόσο λαμβάνει μέτρα (νομοθετικά, κανονιστικά, δημοσιονομικά) για να εξασφαλίσει οικονομική αυτοτέλεια στους Ο.Τ.Α.⁴² Τα τελευταία χρόνια, μολονότι οι δήμοι και οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις δεν προσδιορίζονται ρητά, παρατηρείται μία έντονη προσφορά υπηρεσιών που σχετίζονται με τον πολιτισμό στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σε κάθε περίπτωση, οι λειτουργίες του σύγχρονου κράτους απεικονίζουν το πλαίσιο και τα όρια σφαίρας της δημόσιας ζωής. Η κατανομή των λειτουργιών στο εσωτερικό ενός κράτους, αποτελεί κριτήριο του βαθμού αποκέντρωσης, αλλά και του ιδιαίτερου ρόλου των θεσμών της αυτοδιοίκησης στο εν λόγω κράτος. Το Σύνταγμα του 1975/81/01/08 διασφαλίζει την

---

⁴²Βλ. Παράρτημα 4.

αμφίπλευρη ενσωμάτωση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) στη δημοκρατική πολιτεία. Συγκεκριμένα ορίζει:

1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους.
2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία, όπως νόμος ορίζει.
3. Με νόμο μπορεί να προβλέπονται για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών ή την άσκηση αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αναγκαστικοί ή εκούσιοι σύνδεσμοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που διοικούνται από αιρετά όργανα.
4. Το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Ο έλεγχος νομιμότητας ασκείται, όπως νόμος ορίζει. Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση ή αργία, επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές, όπως νόμος ορίζει.
5. Το Κράτος λαμβάνει τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση

και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τον καθορισμό και την είσπραξη τοπικών εσόδων απευθείας από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.⁴³

Από τη μία πλευρά εισάγονται δημοκρατικές διαδικασίες και κανόνες για την πραγμάτωση της λαϊκής κυριαρχίας σε εθνικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, το ίδιο το Σύνταγμα ορίζει απευθείας και χωρίς καμία επιφύλαξη, ένα σημαντικό μέρος της εκτελεστικής εξουσίας (διαχείριση/ διοίκηση των τοπικών υποθέσεων), να αποτελούν πεδίο ευθύνης των ΟΤΑ. Η έννοια των «τοπικών υποθέσεων» συνιστά τη θεμελιώδη λίθο για τον προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ. Όπως φαίνεται και παραπάνω, το παραπάνω άρθρο του Συντάγματος, καθιερώνει το τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ των ΟΤΑ. Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί λοιπόν, να χαρακτηριστεί ως συνάρτηση της πολιτικής και τοπικής διοίκησης. Κάνοντας λόγο για τεκμήριο αρμοδιότητας (παρ.1) νοείται η ύπαρξη νέων δομών με κριτήριο την εγγύτητα στον πολίτη. Από την άλλη πλευρά, το άρθρο 82 παρ.1⁴⁴ υπογραμμίζει πως η «Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας...», ενώ το άρθρο 106 παρ.1, αναφέρεται στην «προστασία του γενικού συμφέροντος» μέσω του προγραμματισμού και του συντονισμού της οικονομικής ζωής της χώρας⁴⁵.

---

⁴³ Σύνταγμα της Ελλάδας (1975/86/01/08).

⁴⁴ Άρθρο 82

1. Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων.

⁴⁵ Άρθρο 106

Έτσι υιοθετείται ο διαχωρισμός των υποθέσεων του δημοσίου τομέα σε τοπικές και γενικές. Επιπροσθέτως, αναγράφοντας τη φράση «έλεγχος νομιμότητας» (παρ. 4) νοείται κυρίως έλεγχος εποπτείας (χαλαρής) που ανάγεται σε έλεγχο αποκλειστικά για τη νομιμότητα των διοικητικών πράξεων και όχι τη σκοπιμότητα⁴⁶.

Στην Ελλάδα η Αυτοδιοίκηση μέχρι τις αρχές του 1980 περιείχε λειτουργίες, όπως η καθαριότητα των πόλεων, ο ηλεκτροφωτισμός, η κατασκευή, η συντήρηση έργων ύδρευσης και αποχέτευσης⁴⁷, η συντήρηση και τέλος, η κατασκευή δρόμων, πεζοδρομίων, πρασίνου και κοινοχρήστων χώρων. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε στη χώρα, μίας συστηματική και διευρυνόμενη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στον τομέα του πολιτισμού από την κεντρική στην περιφερειακή διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση. Η τάση αυτή συνάδει με το πνεύμα της πολιτιστικής δημοκρατίας όπως αυτή

-
1. Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια

κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.

⁴⁶ Ο έλεγχος νομιμότητας αποτελεί μορφή εσωτερικού ελέγχου της Δημόσιας Διοίκησης, όπως άλλωστε και η εποπτεία. Διαφέρει από την τελευταία ως αποτέλεσμα της κάθετης συγκρότησης της ΔΔ καθώς και στο ότι πραγματοποιείται από τα όργανα του Νομικού Προσώπου του κράτους και για το αν η πράξη βρίσκεται σε αρμονία με τη νομιμότητα, αλλά και για το σκοπό της πράξης. Ανιθέτως η διοικητική εποπτεία, ασκείται από τα κεντρικά και τα αποκεντρωμένα κρατικά όργανα, στα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, ως αποτέλεσμα οριζόντιας συγκρότησης της διοικητικής δομής. Λέγοντας δηλαδή εποπτεία, νοείται χαλαρή εποπτεία, δηλαδή μόνο σε έλεγχο νομιμότητας, καθώς η τοπική αυτοδιοίκηση διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια.

⁴⁷ εκτός από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

ορίστηκε το 1972 στο Ελσίνκι, στα πλαίσια της διακυβερνητικής διάσκεψης για την πολιτιστική πολιτική στην Ευρώπη.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, λοιπόν, απέκτησε περαιτέρω αρμοδιότητες που αφορούν τη συντήρηση και την κατασκευή σχολικών κτιρίων, τα κέντρα ανοιχτής προστασίας ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ), τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, αθλητικές δραστηριότητες (ίδρυση, κατασκευή και συντήρηση γυμναστηρίων, κολυμβητηρίων και αθλητικών χώρων εν γένει). Επιπλέον, τη δημιουργία κοινωνικών υπηρεσιών (για παράδειγμα, βοήθεια στο σπίτι), πολιτιστικές δραστηριότητες (βιβλιοθήκες, μουσεία, κινηματογράφους, θέατρα και θεατρικά και εικαστικά εργαστήρια). Ακόμη, επιμορφωτικές δραστηριότητες (εκμάθηση Η/Υ, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας), πολεοδομικές αρμοδιότητες Δημοτική Αστυνομία, συγκοινωνία και τέλος, τη λειτουργία Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ).

Άλλωστε, είναι αναμφισβήτητη η καλύτερη (ουσιώδης) γνώση των αναγκών που έχει η τοπική αυτοδιοίκηση για το χώρο της. Σε συνδυασμό, δε με την άμεση επαφή που υπάρχει μεταξύ αυτής και των πολιτών, παρέχονται ξεχωριστές δυνατότητες για την άσκηση της πολιτιστικής δραστηριότητας. Επιπλέον, η πολιτιστική δημοκρατία λειτουργεί καλύτερα όταν οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες δεν εκπορεύονται από τις κεντρικές αρχές, αλλά από δραστηριότητες της αυτοδιοίκησης, ενεργοποιώντας τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού.

Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι ο φυσικός υποδοχέας των πολιτιστικών δραστηριοτήτων μίας εξελισσόμενης κοινωνίας, η οποία δεν περιορίζεται στα στενά εδαφικά όρια μίας περιοχής. Επομένως, οι δήμοι και οι κοινότητες ως πρωτοβάθμιες, -όπως θα δούμε στη συνέχεια- μορφές Δημοκρατίας και γνήσιοι εκφραστές της λαϊκής παράδοσης, μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη σύνθεση των πολιτισμών (ενόψει των σύγχρονων πολυπολιτισμικών συνθηκών), στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και στη διατήρηση και την προβολή των τοπικών ιδιαιτεροτήτων (Μπιτσάνη: 2004).

Η ιδιαίτερη πολιτικό-διοικητική υπόσταση των ΟΤΑ συνδέεται με την ανάληψη ευθυνών και καθηκόντων. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, δεν αφήνεται απλώς στην ευχέρεια της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι ΟΤΑ ως πολιτικό-διοικητικές – δημοκρατικές οντότητες (εκλογές) υπηρετούν το τοπικό συμφέρον, το οποίο έγκειται μεταξύ άλλων στην ικανοποιητική επιτόκια κάλυψη ορισμένων ζωτικών αναγκών των κατοίκων. Είναι καθ' ύλην αρμόδιοι για τις τοπικές υποθέσεις, οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο των διοικητικών τους ενεργειών, ενώ για τις γενικές υποθέσεις καθ' ύλην αρμόδια είναι η κρατική διοίκηση, γεγονός που θεσπίζεται στο ελληνικό Σύνταγμα, προκειμένου να υπάρξει μία ισορροπημένη και αρμονική σχέση μεταξύ κράτους με τη στενή έννοια και κράτους με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα

Ένας από τους βασικούς ρόλους της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε σχέση με τον πολιτισμό, είναι η δημιουργία υποδομής για την παραγωγή και την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, παράλληλα με μία ισόρροπη χωροταξική κατανομή στο πλαίσιο που ανήκει στην επικράτειά της. Η παρέμβαση των Ο.Τ.Α. κινείται σε δύο κατευθύνσεις: αφενός, στην πολιτιστική παρέμβαση μέσα στα όρια της επικράτειάς της και αφετέρου, στη συνεργασία μεταξύ των δήμων, συμβάλλοντας σε μία προσπάθεια διαμόρφωσης μίας συλλογικής έκφρασης. Η συγκεκριμένη διαδικασία (*αναβάθμιση του ρόλου των Ο.Τ.Α.*) πάντως, βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη και σίγουρα όταν ολοκληρωθεί, θα χρειαστεί αρκετός χρόνος, ώστε να εκτιμηθεί στην πράξη ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής.

Η δραστηριοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα του πολιτισμού είχε σαν επακόλουθο τον πολλαπλασιασμό των διοργανώσεων πολιτιστικών θεσμών. Τονώθηκε και παράλληλα ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό η πολιτιστική ζωή των ελληνικών πόλεων και ολοένα και περισσότεροι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, ενσωματώνουν πλέον τον πολιτισμό, ως εργαλείο για την περιφερειακή τους ανάπτυξη.

Αξιόλογη θεωρείται η προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης να εξασφαλίσει κοινοτικούς πόρους. Άλλωστε, όπως έχει σημειωθεί μεταξύ άλλων *«η πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση δεν έμεινε τελείως ανεπηρέαστη από τη*

συμμετοχή της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα» (Σπανού, 2001). Μολονότι οι δυνατότητες που διέθεταν οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης ήταν αρκετά περιορισμένες, εντούτοις οι συγκεκριμένοι φορείς συμμετείχαν σε προγράμματα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, όπως και των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Ας αναφερθεί εδώ, ότι σήμερα, με το Ε.Σ.Π.Α. (Δ΄ ΚΠΣ) τα χρήματα των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που αφορούν τον πολιτισμό φτάνουν τα 434 εκατομμύρια ευρώ.

Το ΥΠ.ΠΟ.Τ. επίσης, διαθέτει πόρους στην τοπική αυτοδιοίκηση. Κατά τη δεκαετία του 1990, ένας σημαντικός αριθμός περιοχών εντάχθηκε στο πρόγραμμα του ΥΠ.ΠΟ.Τ. *Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων*⁴⁸, το οποίο αποσκοπούσε στην τόνωση και την περαιτέρω ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής των ελληνικών πόλεων. Αν και δέχτηκε αρκετές επικρίσεις, καθώς έδινε στην κεντρική εξουσία την ευχέρεια τελικής έγκρισης, προκειμένου να εφαρμοστεί στις επιλεγείσες πόλεις ένα σχέδιο ή μία απόφαση (*«top-down» αντίληψη*), ωστόσο ενθάρρυνε τη χάραξη μίας μακροπρόθεσμης και συνολικής στρατηγικής για τον πολιτισμό.

Ενδεικτικά, ιδρύθηκαν ειδικοί πολιτιστικοί φορείς και συνάφθηκαν με το ΥΠ.ΠΟ.Τ., Πολιτιστικές Προγραμματικές Συμβάσεις που αφορούσαν το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων με βάση τις τοπικές ανάγκες. Μολονότι συναντώνται περιπτώσεις, όπου το ΥΠ.ΠΟ.Τ., οφείλει πόρους σε πολλούς δήμους⁴⁹, αδιαμφισβήτητα έχουν δημιουργηθεί

---

⁴⁸Το Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων ξεκίνησε το 1994 ως απάντηση στο ζήτημα της περιφερειακής πολιτιστικής ανάπτυξης, μέσα από μακροχρόνιες συμβάσεις. Οι παρεμβάσεις του εν λόγω δικτύου ήταν αφενός θεσμικές (*δημιουργώντας βιώσιμους πολιτιστικούς θεσμούς, που αξιοποιούσαν τη σύγχρονη πολιτιστική πραγματικότητα με την παράδοση*) και αφετέρου αφορούσαν κτιριακές υποδομές (*δημιουργώντας νέους χώρους ή επαναχρησιμοποιώντας παλαιούς χώρους*).

⁴⁹Το ΥΠ.ΠΟ.Τ. -σύμφωνα με άρθρο της *Ελευθεροτυπίας* (27/11/2008), χρωστάει στους δήμους: Ηρακλείου (2,7 εκατομμύρια ευρώ), Πειραιά (2 εκατομμύρια ευρώ), Πατρών (2,5 εκατομμύρια ευρώ), Βόλου (1,2 εκατομμύρια ευρώ), Άρτας (1,2 εκατομμύρια ευρώ),

πολιτιστικά κέντρα, δημοτικοί κινηματογράφοι, δημοτικά ωδεία όπως και οι δημοτικές επιχειρήσεις πολιτιστικής ανάπτυξης (Δ.Ε.Π.Α.), που λειτουργούν με κανόνες ιδιωτικού δικαίου, αποτελώντας εκτός από πολιτιστικά κέντρα και επιχειρηματικές μονάδες, με απώτερο σκοπό την παραγωγή αγαθών και την προσφορά υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, τα δημοτικά περιφερειακά θέατρα (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.), όπου αποτελούν μέσα διάδοσης των πολιτιστικών αγαθών, υπηρεσιών και συμμετοχής ευρύτερων κοινωνικών ομάδων στην πνευματική και καλλιτεχνική ζωή. Η τοπική αυτοδιοίκηση αν και αναπτύσσει υποδομές και συμμετέχει σε δίκτυα του ΥΠ.ΠΟ.Τ. και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε λίγες συνήθως περιπτώσεις παρουσιάζει ολοκληρωμένα προγράμματα πολιτιστικής ανάπτυξης. Όπως έχει σημειωθεί «ένας μικρός αριθμός Ο.Τ.Α. έχει να παρουσιάσει κάποια ολοκληρωμένα προγράμματα τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης» (Γασπαρινάτος, Ιωαννίδης, Καλογήρου, 2006). Άλλωστε, δεν είναι πρωτόγνωρο για αρκετούς φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης να κατακερματίζουν δυνάμεις και να σπαταλούν πόρους που αφορούν τον πολιτιστικό τομέα σε άλλους τομείς, στερώνοντας την πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής τους και υποβαθμίζοντας την ποιότητα των υπηρεσιών που δυνητικά θα μπορούσαν να προσφέρουν στους πολίτες. Επιπλέον, η απουσία συγκεκριμένης πολιτιστικής πολιτικής, η έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών, όπως και η έλλειψη μίας πολιτιστικής συνείδησης που θα λειτουργεί ως μοχλός ανάπτυξης, έχει δημιουργήσει σοβαρές παθογένειες στην εύρυθμη λειτουργία του πολιτιστικού τομέα.

Στους περισσότερους Καποδιστριακούς Δήμους (και ακόμη και στην περίπτωση της Νίκαιας, όπως θα παρουσιαστεί στη συνέχεια) η πολιτιστική πολιτική είναι συνήθως δέσμια μικροκομματικών και τοπικιστικών αντιλήψεων, παραμένοντας στα όρια ενός θερινού προγράμματος πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η πολιτιστική πολιτική, είναι αναγκαίο να ορίζεται από επιπλέον

Λαμίας (0,47 εκατομμύρια ευρώ) και Καλαμάτας (0,48 εκατομμύρια ευρώ), ενώ το ύψος των οφειλών του μόνο στα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. κυμαίνεται στα 570.000 ευρώ.

πρωτεύοντες και δευτερεύοντες άξονες, σε αναλογία με τις ανάγκες του εκάστοτε δήμου/ κοινότητας ή νομαρχίας. Ο πολιτισμός, άλλωστε είναι ένα κληροδότημα προς τις γενιές που έπονται και συνεπώς, είναι απαραίτητο να αντιμετωπίζεται ως ένα σταθερό και διαρκές κληροδότημα: ως υποδομή δηλαδή. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης, λοιπόν, είναι να παράγει πολιτισμό, με την έννοια της εξασφάλισης υποδομών που αφορούν τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου (*ιστορική και αρχιτεκτονική κληρονομιά, λαογραφική παράδοση*) και την ανάπτυξη μιας σύγχρονης πολιτιστικής ταυτότητάς (*στήριξη μόνιμων και διαρκών δράσεων στις τέχνες και το βιβλίο*).

Η οριοθέτηση του πολιτιστικού τομέα, πάντως, είναι αρκετά δύσκολη γιατί τα κριτήριά της μεταβάλλονται συχνά. Ορισμένα ζητήματα του πολιτισμού δε μπορεί να αντιμετωπιστούν από τον κεντρικό κρατικό πολιτιστικό φορέα (ΥΠ.ΠΟ.Τ.). Για αυτό και πολλοί άλλοι μη- κρατικοί, ημι-κρατικοί και μη, φορείς παίρνουν την αρμοδιότητα διαχείρισης πολιτιστικών θεμάτων, είτε γιατί αυτά εμπλέκονται ως θέματα δευτερεύουσας σημασίας με σύνθετα θέματα της κύριας αρμοδιότητας ενός άλλου φορέα, είτε διότι η «ειδοποιός» τους διαφορά δεν αποτυπώνεται ως καθαρά πολιτιστική. (Κόνσολα, 2006).

3.2 Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΟΤΑ

Όπως έχει υποστηριχθεί «η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί το μέσον έκφρασης της ταυτότητας και των αντιλήψεων περί τοπικής εξουσίας των πολιτών της περιοχής και εξ αυτού του λόγου η πολιτική της υπόσταση καθίσταται σημαντική» (Χριστοφιλοπούλου/ Χλέπας:1998). Προσθέτοντας δε, παράγοντες, όπως η παροχή βασικών αγαθών, υπηρεσιών υποδομής, ρυθμίσεις στο κοινωνικό, το οικονομικό και το αναπτυξιακό γίνεσθαι του τόπου, οδηγούν στη διεύρυνση και την καταξίωση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι ουσιαστικές λειτουργίες που διαθέτει, όπως και η συνταγματική νομιμοποίησή τους, την καταστούν επομένως ζωτικό στοιχείο κρατικής κυριαρχίας, εγγύτερα στον πολίτη. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση,

η τοπική αυτοδιοίκηση θα δρούσε ως αποδέκτης παραπόνων, είτε ως μεσολαβητής μεταξύ κράτους (κεντρικού, με τη στενή έννοια) και κοινωνίας.

Η τοπική αυτοδιοίκηση μέχρι και το 1994 διέθετε έναν μοναδικό βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, που ήταν οι δήμοι- κοινότητες. Αποτελούνται από μία καθορισμένη περιοχή, με τον πληθυσμό της και συνήθως αναφέρεται σε μία πόλη, σε κωμόπολη, σε χωριό. Αρμόδια όργανά του είναι ο Δήμαρχος (εκπροσωπεί το δήμο, εκτελεί τις αποφάσεις των συλλογικών του οργάνων, προΐσταται του προσωπικού και των υπηρεσιών, τις οποίες και διευθύνει), η Δημαρχιακή Επιτροπή (αποτελείται από τον Δήμαρχο και 2-6 μέλη με διετή θητεία με αρμοδιότητες για τη σύνταξη του προϋπολογισμού και των δημοπρασιών), το Δημοτικό Συμβούλιο (με γενική αρμοδιότητα, όλων των θεμάτων, εκτός των αρμοδιοτήτων του Δημάρχου και της Δημαρχιακής Επιτροπής και από 11-44 μέλη), τα Διαμερισματικά Συμβούλια (που έχουν θεσπιστεί σε δήμους με περισσότερους από εκατό χιλιάδες κατοίκους) και τα Τοπικά Συμβούλια (συνήθως 5-10 και έχει σαν χώρο ευθύνης του το Τοπικό Διαμέρισμα, πρώην Δημοτικό Διαμέρισμα (ένα ή δυο χωριά του Δήμου ή ένα συγκεκριμένο κομμάτι μιας πόλης). Ουσιαστικός ρόλος του είναι η επισήμανση των προβλημάτων του Διαμερίσματος στο Δημοτικό Συμβούλιο και η συμβουλευτική δράση για την επίλυσή τους). Οι βασικές ρυθμίσεις που διέπουν τη λειτουργία των δήμων, βρίσκεται στον δημοτικό και κοινοτικό κώδικα (ΔΚΚ –ΠΔ 410/1995). Στο άρθρο 24 παρ.1 ΔΚΚ⁵⁰ κατοχυρώνεται και νομικά πάντως «η προαγωγή των κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων, καθώς και των πολιτιστικών και πνευματικών ενδιαφερόντων των κατοίκων τους», ως κύρια αρμοδιότητα των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ.

Εδώ, αξίζει να αναφερθεί η εκ νέου συγκρότηση των δήμων και των κοινοτήτων μέσα από το πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας», στοχεύοντας σε λιγότερο αριθμό δήμων, με μεγαλύτερη δύναμη, προκειμένου να καταστεί περισσότερο αποτελεσματικό το έργο τους. Στις μέρες μας, γίνεται και λόγος

---

⁵⁰ www.ypes.gr

για το σχέδιο «Καλλικράτης»⁵¹, όπου ανάμεσα στα σχέδιά του περιλαμβάνεται μία περισσότερο δραστική μείωση του αριθμού των 1.034 ΟΤΑ που υπάρχουν σήμερα σε λιγότερους από 370 δήμους. (www.tovima.gr).

Από το 1994 δημιουργήθηκαν 50 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (νόμοι 2218 και 2240/1994), αντικαθιστώντας τις κρατικές νομαρχίες που αποτελούσαν κορμό του αποκεντρωτικού συστήματος. Στις περισσότερες νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις τα όριά τους ταυτίζονται με τα όρια των νομών.⁵² Αντίστοιχα με τα όργανα των δήμων είναι τα νομαρχιακά όργανα. Συγκεκριμένα όργανα των νομαρχιακών και των ενιαίων νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, η Νομαρχιακή Επιτροπή και το πρόσωπο του Νομάρχη (και του Υπέρ-νομάρχη, στις περιπτώσεις των Ενιαίων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων).

Ανεξαρτήτως βαθμού, η τοπική αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα να παίρνει και να ενθαρρύνει πρωτοβουλίες, να συντονίζει, να παρακινεί οτιδήποτε δύναται να συμβάλει στην ανάπτυξη της πολιτιστικής δημιουργίας και τη συμμετοχή του πολίτη, διεκδικώντας την σε μόνιμη βάση (όχι περιστασιακά, όπως στις περιπτώσεις των πολιτιστικών πρωτευουσών, της Ολυμπιάδας), και εξασφαλίζοντας αναγκαίους πόρους, προκειμένου να υπάρξουν βήματα πολιτιστικής άνθησης με μακρόπνοο και συνεχή χαρακτήρα.

---

⁵¹ Δεν έχει εφαρμοστεί, ωστόσο βρίσκεται στην πολιτικό- διοικητική agenda της ελληνικής Κυβέρνησης.

⁵² Εξαιρέσεις αποτελούν οι υπερνομαρχίες (Αθηνών- Πειραιώς, Έβρου- Ροδόπης, Καβάλας- Ξάνθης- Δράμας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΗΜΟ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Η Νίκαια ή Κοκκινιά αποτελεί νοτιοανατολικό προάστιο του Πειραιά με πληθυσμό 93,086⁵³, σύμφωνα με την απογραφή του 2001 (στην πραγματικότητα φθάνει περί τους 120.000 κατοίκους). Βρίσκεται περίπου 8 χλμ από το κέντρο της Αθήνας και περίπου 4 χλμ από το κέντρο του Πειραιά, συνιστώντας το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ Αθήνας και Πειραιά.

Το προάστιο της Νίκαιας ανήκει στις ιδιότυπες προσφυγικές πόλεις που επανήλθε μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Η ιδιοτυπία αυτή συνίσταται στο γεγονός της συγκατοίκησης ανθρώπων προερχομένων από διαφορετικές περιοχές της Ανατολής (ετερόχθονες), με διαφορετικές ασχολίες, με άλλη νοοτροπία, που είχαν ως συνδυαστικό κρίκο την κοινή ελληνική καταγωγή, την ελληνική γλώσσα, την Ορθόδοξη Πίστη, κοινά ήθη και έθιμα, αλλά πάνω και πρώτα την κοινή μοίρα του ακούσιου ξεριζωμού. Όσους

---

⁵³ www.polisnikaia.gr

ξεριζωμένους πρόσφυγες από την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 «έφερε» η μοίρα στην Δυτική Αττική, αυτοί συμπύκνωσαν τους Δήμους της Νέας Κοκκινιάς, του Κορυθαλλού, του Κερατσινίου και του Περάματος. Η Κοκκινιά (μετέπειτα Νίκαια) είναι ο μεγαλύτερος προσφυγογενής δήμος της Αττικής (δεύτερος μετά την Θεσσαλονίκη στην Ελλάδα).⁵⁴

Οι συνοικισμοί αυτοί (των Μικρασιατών) κτίσθηκαν στις παρυφές, κυρίως, των μεγάλων ή μικρών πόλεων, σε εκτάσεις άγονες, ακαλλιέργητες, έρημες και εκτός των οικοδομικά, κοινωνικά, εργασιακά και πνευματικά δομημένων και αναπτυγμένων πόλεων. Η Νίκαια, λοιπόν κατοικήθηκε από πρόσφυγες, οι οποίοι κατάγονταν από διάφορα μέρη της Μικράς Ασίας και του Εύξεινου Πόντου (όπως Σμύρνη, Μαγνησία, Βιθυνία, Μούγλα, Τραπεζούντα) και μέχρι σήμερα διακατέχεται έντονα από το Μικρασιατικό (Ιωνικό) στοιχείο.

«Θεωρητική» εναρκτήρια ημερομηνία δημιουργίας της Νίκαιας είναι η 18η Ιουνίου 1923, ημέρα δηλαδή που τοποθετήθηκε ο θεμέλιος λίθος της και ξεκίνησε η δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού που έφερε το όνομα Νέα Κοκκινιά. Η κυβέρνηση Πλαστήρα πήρε την απόφαση να εγκαταστήσει όπως μπορούσε τους πρόσφυγες, απαλλοτριώνοντας μεγάλο μέρος της περιοχής της Κοκκινιάδας, προκειμένου να χτίσει την Κοκκινιά. Η συγκεκριμένη περιοχή εκτείνεται από το λόφο του Βώκου, διέρχεται μέσα απ' το μικρό - μεγάλο Άραβα και φθάνει μέχρι την Παλιά Κοκκινιά. Ανεβαίνει πάνω από την οδό Λαοδίκειας και κλείνει εκεί που είναι η περιοχή Χαλκηδόνας.⁵⁵

Η σημερινή Νίκαια ή Νίκαια της Αττικής είναι συνέχεια της ομώνυμης μικρασιατικής Νίκαιας, η οποία βαστάζει το κλέος της ένδοξης Νίκαιας της Βιθυνίας, όπου συγκροτήθηκαν η Πρώτη και Έβδομη Οικουμενικές Σύνοδοι, απ' όπου εκπορεύτηκε το μήνυμα της Ορθοδοξίας κατά των Αρειανών και κατά των φοβερών εικονομάχων. Στη συνέχεια απαλλοτριώθηκαν κι άλλες περιοχές όπως η περιοχή όπου στήθηκαν το 1927 οι Γερμανικές Παράγκες

---

⁵⁴ «Σ' αυτά τα Κόκκινα Χώματα ριζώσαμε Σ' αυτά τα Χώματα ψηλώσαμε με ξερό μαύρο ψωμί».

⁵⁵ www.pofisnikaia.gr/index.

και λίγα οικόπεδα που παραχώρησε το κράτος στο Κουτσουκάρι, το σημερινό Κορυδαλλό.

Η πρώτη πνευματική παρουσία στην Νίκαια γίνεται το 1926 με το βιβλίο του Δημήτρη Μακρίδη «Αναμνήσεις από την αιχμαλωσία», όπου εξιστορεί τις περιπέτειές του από την αιχμαλωσία του στην Μικρά Ασία, και στην ποίηση με την ποιητική συλλογή του Σώτου Σκούταρη «Τα σιγανά βήματα»(1934).

Από την πλειάδα των καταξιωμένων πνευματικών ανθρώπων ας αναφερθεί ο ποιητής -ηθοποιός Γ. Μετσόλης, που μετουσίωσε τους στίχους του τα γεγονότα της μικρασιατικής καταστροφής. Το βιβλίο του «Ένας Έλληνας στην Τουρκία» βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών.

Η πολιτιστική αναζήτηση των κατοίκων ενσαρκώνεται και στη δημιουργία του Φιλολογικού Συλλόγου Νίκαιας,(με αρχική ονομασία «Σύνδεσμος Νέας και Παλαιάς Κοκκινιάς») που αποτελεί το πρώτο πνευματικό ίδρυμα της πόλης. Ιδρύθηκε σχεδόν μαζί με τη Νίκαια (1925) από μια ομάδα εκλεκτών επιστημόνων -οικιστών με κύριο εμπνευστή τον Ιατρό Βασίλη Αξαρή. Σταδιακά, Πολυάριθμοι δε πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι αναπτύσσουν μορφωτική, μουσική, φυσιολατρική, αθλητική και άλλες δραστηριότητες.

Η πρώτη πνευματική γενιά της Κοκκινιάς είναι ταυτόσημη με την έκδοση της πρώτης εφημερίδας το 1925 με τον τίτλο <<Νέα Κοκκινιά>> ακολούθησαν<<Η Κοκκινιά>> 1926, <<Αναγέννηση>> 1932, <<Προσφυγικό Βήμα>>1932, <<Εμπρός>>1934, <<Ταχυδρόμος>>1934, <<Αναμόρφωση>> 1937, μερικοί τίτλοι από τον τοπικό τύπο μέχρι το 1940. Εκτός από τον τύπο, δημιουργείται ένα υποτυπώδες θέατρο, το «θέατρο Σμύρνης» (1923) από τον πρόσφυγα -θιασάρχη Ζαχαρία Μέρτικα. Στην σκηνή του έδειξαν τα υποκριτικά τους προσόντα πολλοί νέοι ηθοποιοί, που αργότερα καθιερώθηκαν στον Ελληνικό Θεατρικό Χώρο, πολλοί δε νέοι κατέβαλλαν φιλότιμες προσπάθειες για την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης με την δημιουργία ερασιτεχνικών θιάσων.

Λίγα χρόνια μετά την οριστική πια εγκατάσταση των προσφύγων, υψώθηκε μια ευρύχωρη αίθουσα που θα φιλοξενούσε το πρώτο χοροδιδασκαλείο της προσφυγούπολης. Επίσης, ταλέντα στην ζωγραφική τελειοποιούνταν στην Σχολή Καλών Τεχνών ή σε εργαστήρια μεγάλων δασκάλων της ζωγραφικής και καθιερώνονταν στην ελληνική ζωγραφική αργότερα με κορυφαία καλλιτεχνικά αναστήματα (όπως ο Δ. Τηνιακός και ο Μ. Νικολινάκος). Τη δε ιστορία της μουσικής στη «φρεσκοχτισμένη» συνοικία σηματοδοτεί ο <<Αρίων⁵⁶>> ως ένας μουσικός σύλλογος που ιδρύθηκε από φιλότεχνους πρόσφυγες. Ο Ιανουάριος του 1934 σηματοδοτεί την αποκόλληση της Νέας Κοκκινιάς, που ανήκε διοικητικά στο δήμο Πειραιά από τον Πειραιά, αναγνωρίζοντάς την ως ανεξάρτητο Δήμο, επονομαζόμενο ως Δήμο Νέας Κοκκινιάς, με πρώτο δήμαρχο τον Στυλιανό Κοραή. Το 1940 μετονομάστηκε σε Νίκαια⁵⁷.

Σήμερα, αποτελεί το διοικητικό κέντρο της Β' Περιφέρειας του Πειραιά και ως δήμος έχει προσφέρει και προσπαθεί να αναπτύσσει δυνατή εμφάνιση

---

⁵⁶ Ο «Αρίων» που πήρε το όνομα του σοβαρού αναγνωρισμένου μουσικού ιδρύματος της κοσμοπολίτισσας Σμύρνης, είχε δημιουργήσει φιλαρμονική, που διέσχιζε κάθε Κυριακή πρωί τους κεντρικούς δρόμους «παιανίζουσα» ενώ το απόγευμα δημιουργούσε ευχάριστη ατμόσφαιρα στην πλατεία του Αγίου Νικολάου. Από το συγκρότημα τούτο ξεπήδησε το λεπτό, ευαίσθητο εκείνο προσφυγόπουλο ο Δημήτρης Καλκάνης, ο αγνός, ο δραστήριος καλλιτέχνης, ο δημιουργός της μουσικής παράδοσης στην μεγάλη προσφυγούπολη. Από τις χορδές του Καλκάνη πρόβαλαν δύο μεγάλα φωνητικά ταλέντα, ο τενόρος Μανώλης Καπετανάκης και ο βαρύτονος Ν. Ζαχαριουδάκης.

⁵⁷Το 1939 προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την μετονομασία της πόλης. Είχαν προταθεί τα ονόματα: Μίλητος, Ίλιον, Τροία, Έφεσος, Πάρφα, Τρώας κ.α., προκρίθηκε τελικά από 3 Σεπτεμβρίου 1940 το ΝΙΚΑΙΑ, που είχε προτείνει ο δικηγόρος και αργότερα δήμαρχος Ιωάννης Μελάς, τεκμηριώνοντας ιστορικά την πρόταση του: «Εάν υπάρχει πόλις τις του τέως υπόδουλου Ελληνισμού γνωστή εις την παγκόσμιον σκέψιν, πλήρης ένδοξου παρελθόντος περιβεβλημένη θρύλου και αληθούς αιγλής, καλύπτουσα δια του αγίου ονόματος της του Ελληνικού Βυζαντινούς αιώνας, η πόλις αυτή, μετά την Κωνσταντινούπολιν, αναμφισβητήτως είναι η ΝΙΚΑΙΑ».

στον τομέα του πολιτισμού. Αν και θα αναλυθούν οι προσπάθειες του εν λόγω Δήμου στον κλάδο του πολιτισμού, ενδεικτικά ας αναφερθούν το μικρό Μουσείο για το «Μπλόκο της Κοκκινιάς», και το Κατράκειο Θέατρο.

4.2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η χρηματοδότηση είναι ένα από τα κρίσιμότερα στοιχεία της πολιτικής για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τομέα. Πηγές χρηματοδότησης αποτελούν οι συλλογικοί φορείς (το κράτος, η τοπική αυτοδιοίκηση, ιδρύματα, σύλλογοι), οι φιλότεχνοι, οι δωρητές, οι χορηγοί, οι διαφημιστές και τέλος κατά περιπτώσεις, οι ίδιοι οι δημιουργοί.

Βασικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και εν προκειμένω του Δήμου Νικαίας είναι η δημιουργία υποδομής για την παραγωγή του πολιτιστικού προϊόντος και η ισόρροπη χωροταξική κατανομή της στο πλαίσιο της πόλης. Κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 παρατηρήθηκε έξαρση πολιτιστικών εκδηλώσεων και σημαντική αύξηση των πολιτιστικών συλλόγων, σωματείων και πνευματικών κέντρων σε όλη την Ελλάδα.

Στη σύγχρονη εποχή, όμως οι συνθήκες καθίστανται περίπλοκες και δυσκολότερες, λόγω της οικονομικής ύφεσης, δημιουργώντας φτώχεια, η οποία δεν είναι μονάχα οικονομική, αλλά και κοινωνική και επομένως πολιτιστική. Η Ελλάδα διαθέτει μικρό ποσοστό του προϋπολογισμού της για τον πολιτισμό (περίπου 3% του ΑΕΠ). Η έλλειψη των απαιτούμενων πόρων αποτελεί χρόνιο ζήτημα και βασική αδυναμία εξέλιξης του πολιτιστικού τομέα, με συνέπεια την καθυστέρηση σημαντικών πρωτοβουλιών και ενεργειών. Όπως, άλλωστε έχει αναφέρει σε συνέντευξή του, ο νυν Υπουργός Π. Γερούλανος «Το ζήτημα της χρηματοδότησης της τέχνης δεν είναι καινούριο».

Ο Δήμος της Νικαίας σήμερα, βρίσκεται σε οξυμένο οικονομικό πρόβλημα, λόγω της συρρίκνωσης των πόρων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από τον κρατικό Προϋπολογισμό, οποίος πραγματοποιείται πολύ συχνά ένεκα των συσσωρευμένων παλαιότερων χρεών και των μεγάλων ανελαστικών δαπανών που είχαν δημιουργηθεί. Αυτό οδήγησε στη

δημιουργία προβλήματος στη μισθοδοσία των υπαλλήλων, καθότι ο Δήμος αδυνατούσε και εξακολουθεί να αδυνατεί ως προς την καταβολή της.

Επιπλέον, αδυνατεί να καλύψει με υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι τα μηνιαία συνολικά σταθερά έσοδα του Δήμου καλύπτουν τα 2/3 μόνο της μισθοδοσίας του προσωπικού. (www.gizospastis.gr). Το οικονομικό πρόβλημα του Δήμου Νίκαιας είναι γνωστό ότι αποτελεί ένα πρόβλημα ετών και βέβαια, δεν προέκυψε τώρα.. συναντάται αδυναμία καταβολής ακόμη και των μισθών των εργαζομένων, ενδεικτικά ας σημειωθεί ότι για τη μισθοδοσία τα μηνιαία έξοδα φτάνουν τα 2 εκατ. ευρώ ενώ τα σταθερά μηνιαία έσοδα του δήμου από τους Κρατικούς Αυτοτελείς Πόρους (ΚΑΠ) και τα δημοτικά τέλη φτάνουν με το ζόρι τα 1,8 εκατ. ευρώ. Σημειώθηκε ότι ποτέ στα ταμεία του δήμου δεν φτάνει το 100% των ΚΑΠ διότι παρακρατούνται περίπου 400.000 ευρώ τοκοχρεολύσια από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Κάθε μήνα υπολείπονται από τα ταμεία του δήμου περίπου 600.000 ευρώ μόνο για τη μισθοδοσία, δηλαδή πάνω από 7,5 εκατ. ευρώ το χρόνο.

4.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ

Ως «πολιτιστική δραστηριότητα» νοείται η δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προστασία, αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως η τελευταία ορίζεται στο ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153 Α'/28.6.2002), καθώς και στην ενίσχυση και προβολή του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κάθε δράση που αποσκοπεί ιδίως στην παραγωγή, καλλιέργεια, προαγωγή και διάδοση των γραμμάτων, της μουσικής, του χορού, του θεάτρου, του κινηματογράφου, της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, των εικαστικών τεχνών (www.ntng.gr).

Οι Κοκκινιώτες πρόσφυγες, όπως έχει αναφερθεί αγαπούσαν πολύ τον κινηματογράφο και το θέατρο. Το πρώτο θέατρο λειτούργησε το 1923 μέσα

σε αντίσκηνο και γέμισαν την πόλη από σινεμά. Ιδρύθηκαν στη συνέχεια αθλητικοί, φυσιολατρικοί και μουσικοί Σύλλογοι, γήπεδα και γυμναστήρια. Στο σημείο αυτό, ας σημειωθεί πως η Κοκκινιά – Νίκαια έχει δώσει πολλούς και αξιόλογους ανθρώπους στα ελληνικά Γράμματα και τις Τέχνες, στην Εκκλησία, τον Αθλητισμό, την Δημοσιογραφία, την Χαρακτική, την Ζωγραφική, στην Πεζογραφία, στην Ποίηση, στην Πολιτική, στο Θέατρο, στον Κινηματογράφο, στις Επιστήμες, στον Εμπορικό και Επιχειρηματικό τομέα.

Βασική θέση και κύριο ζητούμενο του Δήμου, είναι ο τρόπος που ο πολιτισμός δύναται αποτελέσει κοινωνικό αγαθό για πολλούς, χώρος προβληματισμού και ζύμωσης για του πολίτες και κυρίως τους Νέους, αλλά και μοχλός κοινωνικών αλλαγών. Με δεδομένα ότι ο πολιτισμός έχει γίνει κτήμα όλων, είναι προσβάσιμος σε όλους και παράγεται από όλους, για όσους το επιθυμούν, υπάρχει προσπάθεια να καταστεί το πολιτιστικό αγαθό καθημερινό βίωμα, όλων ανεξαιρέτως των πολιτών, όλων ανεξαιρέτως των νέων. Από τις αρχές του 1980 οι περισσότεροι μεγάλοι δήμοι της χώρας προχώρησαν στην ίδρυση ειδικών πολιτιστικών φορέων, στην κατασκευή της απαραίτητης κτιριακής υποδομής, στη σύναψη Πολιτιστικών Προγραμματικών Συμβάσεων με το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, όπως και στο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων. Ίδρυσαν έτσι Πολιτιστικά Κέντρα, Δημοτικά Ωδεία, Φιλαρμονικές, Πινακοθήκες και Κινηματογράφους. Επίσης σε κάποιες περιπτώσεις Δήμων, δημιουργήθηκαν οι Δημοτικές Επιχειρήσεις Πολιτιστικής Ανάπτυξης (ΔΕΠΑ) στις οποίες οι δήμοι εκχωρούν το μεγαλύτερο μέρος των πολιτιστικών δραστηριοτήτων τους. Οι ΔΕΠΑ, ας αναφερθεί ότι λειτουργούν με κανόνες ιδιωτικού δικαίου, τόσο ως πολιτιστικά κέντρα, όσο και ως οικονομικές μονάδες που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες πολιτιστικής επιχειρηματικής φύσεως.

Ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Νίκαιας είναι η εξαιρετικά σημαντική πολιτιστική, καλλιτεχνική και πνευματική παράδοση. Η σημερινή Δημοτική Αρχή, παρά τα όσα προβλήματα αντιμετωπίζει (κυρίως οικονομικού χαρακτήρα) προσπαθεί διαρκώς να διατηρήσει και να αναδείξει το πολιτιστικό της αγαθό. Προσπαθεί, ώστε να κρατηθούν ζωντανά και ταυτόχρονα να

εμπλουτιστούν με όλα εκείνα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που εκφράζουν τις καλλιτεχνικές τάσεις και πνευματικές ανησυχίες του σημερινού ανθρώπου. Έχει χαρακτηριστεί ως «κιβωτός του τρισχιλιετούς Ιωνικού Πολιτισμού», με συνεχείς προσπάθειες διατήρησης και ανάδειξης αυτής της σπουδαίας παράδοσης και παράλληλα με την προσπάθεια να κρατηθούν ακμαία και ζωντανά όλα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που εκφράζουν τις καλλιτεχνικές τάσεις και πνευματικές ανησυχίες του σημερινού ανθρώπου.

Ο πολιτισμός προκειμένου να φτάσει σε όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο, χρειάζεται επικοινωνιακούς δίαυλους/ μέσα όπου τα έργα της πολιτιστικής δημιουργίας τόσο του παρελθόντος, όσο και του παρόντος, να διοχετευτούν στη σύγχρονη εποχή. Τα μέσα αυτά διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τα παραδοσιακά μέσα, δηλαδή τα μη-ηλεκτρονικά, όπως είναι οι βιβλιοθήκες, τα θέατρα, οι ορχήστρες και τα πολιτιστικά/ πνευματικά κέντρα. Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από τις πολιτιστικές βιομηχανίες και αποτυπώνεται στον κινηματογράφο, τον τύπο, τις εκδόσεις και γενικότερα με ότι έχει να κάνει με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας. Βέβαια, ας διευκρινισθεί ότι τα τελευταία χρόνια, ο συγκεκριμένος διαχωρισμός τείνει να εξαλειφθεί διότι η τεχνολογία αρχίζει να καταλαμβάνει και την πρώτη κατηγορία.

Ο δήμος της Νίκαιας και στα δύο μέσα προαγωγής της πολιτιστικής δημιουργίας διαθέτει πλούσιο υλικό. Ενδεικτικά, στα παραδοσιακά μέσα ο δήμος Νίκαιας δίνει την ευκαιρία στους κατοίκους του να συμμετέχουν ενεργά σε διάφορες δραστηριότητες. Αρχικά, μέσα από το πολιτιστικό της κέντρο, ως πολυδύναμη εγκατάσταση πολλαπλής λειτουργίας, η οποία προσφέρει μεγάλη ποικιλία πνευματικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων σε όσο το δυνατόν ευρύτερο κοινό.⁵⁸ Στα εν λόγω κέντρα επιδιώκεται η προσέλκυση δύο

---

⁵⁸ Ο θεσμός του πολιτιστικού κέντρου πρωτοπαρουσιάστηκε στη Γαλλία, κατά τη δεκαετία του 1960, σημειώνοντας μεγάλη ανάπτυξη διότι θεωρήθηκε ως πρωταρχικός συντελεστής πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ιδιαίτερα ως μέσο πολιτιστικής αποκέντρωσης (Μπιτσάνη, 2004).

κατηγοριών κοινού. Αφενός, οι νέοι, προκειμένου να βρουν εκεί δυνατότητες αυτοέκφραση και επικοινωνίας. Αφετέρου, οι άνθρωποι που ανήκουν στις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικό- επαγγελματικές ομάδες (ευπαθείς ομάδες) όπου από μόνοι τους, δε θα μπορούσαν να αποκτήσουν γνώσεις και πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά.

Οι θεματικές του Πολιτιστικού κέντρου της Νίκαιας αφορούν την ιστορία της Τέχνης, πραγματοποιώντας ετήσιους κύκλους επιμορφωτικών διαλέξεων και επισκέψεις σε μουσεία και πινακοθήκες, επιτυγχάνοντας τη γνωριμία των ατόμων με τις μορφές τέχνης όλων των εποχών. Στην περίπτωση της ζωγραφικής το τμήμα λειτουργεί ως εργαστήριο ελεύθερης έκφρασης, όπου διδάσκονται τα χρώματα, οι αρμονίες, η ανάπτυξη δεξιοτήτων, προσεγγίζοντας τη γνώση του χρώματος, του σχεδίου και της σύνθεσης.

Επίσης, η Σχολή Αγιογραφίας, διδάσκοντας τη θεωρία και την πρακτική της Βυζαντινής Αγιογραφίας, το σχέδιο, τη χρωματολογία, την επεξεργασία του ξύλου, το χρύσωμα, και τη φορητή εικόνα και τοιχογραφία. Επιπλέον, η Σχολή Βιτρώ ως η πρώτη και μοναδική στον δημόσιο τομέα σχολή Βιτρώ στην Ελλάδα (από το 1983), παρέχοντας στους αποφοίτους της, ικανές γνώσεις και τα εφόδια για επαγγελματική σταδιοδρομία. Έχει παρουσιάσει σειρά εκθέσεων με έργα που σχετίζονται με το κοινωνικό γίνεσθαι, κάνοντας έτσι γνωστή αυτή την τέχνη και την τεχνική στο ευρύτερο κοινό. Στη σχολή Βιτρώ διδάσκεται ελεύθερο σχέδιο, χρώμα, μακέτα, Ιστορία του Βιτρώ, εφαρμογή στη δημιουργία πρότυπων έργων, πρακτική εξάσκηση σε διακοσμητικές κατασκευές καθώς και νεότερες τεχνικές όπως *beton glass*, είτε χαλκός. Εξίσου υπαρκτό είναι το Δημοτικό Ωδείο της Νίκαιας, προσφέροντας υψηλού επιπέδου μουσικές σπουδές με προσιτά δίδακτρα. Είναι αναγνωρισμένο από το ΥΠ.ΠΟ.Τ. έχοντας τη δυνατότητα να χορηγεί τίτλους σπουδών για επαγγελματική σταδιοδρομία. Επίσης, στο Ωδείο λειτουργεί παιδική και μεικτή χορωδία-στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν δωρεάν παιδιά και χορωδοί μη σπουδαστές του Ωδείου, με στόχο την προώθηση του χορωδιακού τραγουδιού στο ευρύτερο κοινό.

Εν συνεχεία, η Νίκαια έχει πραγματοποιήσει αξιόλογη προσπάθεια για θεατρική δραστηριότητα. Διαθέτει θεατρική ομάδα, αποσκοπώντας την επαφή των ατόμων με κλασσικά κείμενα μεγάλων Ελλήνων και ξένων συγγραφέων. Τελευταίο στη σειρά μέλημα που εκφράζεται στις αίθουσες του Πολιτιστικού/ Πνευματικού κέντρου του Δήμου, είναι ο χορός, είτε με τη μορφή του παραδοσιακού (μεταφέροντας στο πέρασμα του χρόνου την εθνική ταυτότητα και την πολιτιστική μας κληρονομιά του τόπου), κλασσικού χορού, είτε ρυθμικής (διδάσκοντας το χορευτικό βήμα, τη σωστή τοποθέτηση του κορμιού και τον ακριβή προσδιορισμός των κινήσεων)

Στο πλαίσιο του πολιτιστικού χώρου, ο πολυχώρος «Μάνος Λοΐζος», (15 στρεμμάτων έκτασης), προσφέρεται για πολιτιστικές, αθλητικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις. Ο καταπράσινος περιβαλλοντικός χώρος του, διακοσμημένος με εξαιρετικά ψηφιδωτά από βότσαλα είναι ιδανικός για υπαίθριες διοργανώσεις. Εκεί υπάρχει αίθουσα όπου φιλοξενούνται εκθέσεις και διάφορες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, αναψυκτήριο καθώς και το θερινό σινεμά του Δήμου. Χαρακτηριστική έκθεση ήταν και είναι η μόνιμη έκθεση γλυπτών σε υπαίθριο χώρο προερχόμενα από το Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής που συνδιοργάνωσαν ο Δήμος Νίκαιας και το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Θέμα του συμποσίου ήταν οι «Πρόσφυγες» και σκοπός των διοργανωτών ήταν να αποδοθεί «τιμή στους πρόσφυγες όλου του κόσμου». Περιλαμβάνει έργα καλλιτεχνών από διάφορες χώρες, όπως οι Φαρίντ Νάγκι (Αίγυπτος), Μπεσίμ Τσαούσις (Αλβανία), Εμίν Πετροσιάν (Αρμενία), Μιχάλης Κάσσης (Ελλάδα), Τάνια Πρέμινγκερ (Ισραήλ), Μάρω Μπαρτζίλη (Κύπρος), Καράμ Πιερ (Λίβανος), Γκεόργκε Ποστοβάνου (Μολδαβία), Καναάν Αχμάντ (Παλαιστίνη), Γιλμάζ Σελκούκ (Τουρκία).

Ο θεσμός των πολιτιστικών κέντρων στην Ελλάδα, ωστόσο παρουσιάζει αρκετές ιδιομορφίες, καθότι η έννοια «πολιτιστικό κέντρο» είναι συγκεχυμένη. Τα περισσότερα από τα πολιτιστικά κέντρα έχουν ιδρυθεί με πρωτοβουλία της τοπικής αυτοδιοίκησης και λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ). Μειονέκτημα που επικρατεί στις περιπτώσεις τους, είναι ότι δημιουργούνται, χωρίς προηγούμενη μελέτη για

τους επιδιωκόμενους σκοπούς, που δημιουργήθηκαν, τις ανάγκες, τις προτιμήσεις του κοινού, τους οικονομικά διαθέσιμους πόρους. Αποτέλεσμα βέβαια, είναι να παρουσιάζονται αρκετά προβλήματα. .

Εκτός από τα παραπάνω, ο δήμος της Νίκαιας αποτυπώνει τη μουσειακή του πολιτική, προσπαθώντας όχι μόνο να συγκεντρώσει, να διαφυλάξει, να συντηρήσει και να αναδείξει πολιτιστικά αγαθά. Στοχεύει να τα εντάξει στη σύγχρονη ζωή και την υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μουσειακής πολιτιστικής δραστηριότητας της Νίκαιας, είναι το Μουσείο της Μάνδρας Μπλόκου, ως «μνημείο τιμής» σε Έλληνες που εκτελέστηκαν στις 17 Αυγούστου του 1944 από Γερμανικά και Ελληνικά Τάγματα Ασφαλείας (πρόκειται για το πρώτο Μουσείο Εθνικής Αντίστασης σε ολόκληρη την Ελλάδα). Δημιουργήθηκε, λοιπόν, ένας πολύ όμορφος χώρος, ζεστός και φιλόξενος που δυστυχώς χρειάζεται περαιτέρω προστασίας, σεβασμού και ανάδειξης. Ο συγκεκριμένος μουσειακός χώρος είναι κλειστός για τον επισκέπτη και η είσοδος του μετατρέπεται σε χώρους στάθμευσης των αυτοκινήτων. Ανοίγει μόνο μετά από σχετική αίτηση που πρέπει να γίνει στο Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων του Δήμου Νίκαιας, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι η «Δυστυχώς η γραφειοκρατία και η αδιαφορία ορισμένων για το μοναδικό ίσως μνημείο της πόλης... αγγίζει και το μουσείο».⁵⁹

Η βιβλιοθήκη, ως παραδοσιακό μέσο πολιτιστικής διάδοσης, κατέχει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση και την πολιτιστική ανάπτυξη καθώς αναπτύσσονται και εξελίσσονται τα τεχνολογικά μέσα, που καθιστούν όλο και πιο πλήρη, άμεση και ακριβή την πληροφόρηση στον πολιτιστικό χώρο. Το έργο τους είναι να συλλέγουν, να συντηρούν και να διαθέτουν στο κοινό, βιβλία, αρχαιακά έγγραφα και οπτικοακουστικό υλικό. Η δημοτική βιβλιοθήκη της Νίκαιας ιδρύθηκε μόλις το 1984 με βασική της επιδίωξη την ανάπτυξη και διατήρηση βιβλίων, επιστημονικών περιοδικών κι οπτικοακουστικού υλικού

---

⁵⁹ <http://www.halkidona.gr/2009/11/mandramuseum/#more-1546>

κάθε μορφής για την κάλυψη των εκπαιδευτικών ερευνητικών και ψυχαγωγικών αναγκών της τοπικής κοινωνίας. Την ανάπτυξη και διατήρηση συλλογών βιβλίων για δανεισμό στους δημότες. Την ανάπτυξη και διατήρηση εξειδικευμένων συλλογών κι άλλων υλικών όπως ειδικών συλλογών ποιητών, λογοτεχνών, ιστορικών της Πόλης. Επίσης, την ανάπτυξη και τη διατήρηση συλλογών υλικού με αρχαιακή ή ιστορική αξία για τη Νίκαια και το Μικρασιατικό στοιχείο της. Επιπλέον, την παροχή υπηρεσιών χρήσης της Βιβλιοθήκης απ' όλους του δημότες, την οργάνωση και διάθεση επαρκών αναγνωστήριων, την εξασφάλιση πρόσβασης σε πληροφοριακές πηγές και Βιβλιοθήκες της Ελλάδας και του εξωτερικού με τη χρήση πληροφοριακών δικτύων, δικτύων Βιβλιοθηκών. Τέλος, τη συνεργασία με όλη την εκπαιδευτική κοινότητα και τη διεξαγωγή εκδηλώσεων που αφορούν το Βιβλίο τη Τέχνη και τον Πολιτισμό.⁶⁰

Εκτός από τα παραδοσιακά μέσα πολιτιστικής διάδοσης που διαθέτει ο δήμος Νίκαιας, η πολιτιστική του δραστηριότητα αποτυπώνεται και στις πολιτιστικές βιομηχανίες με τις ενδεικτικές μορφές του κινηματογράφου και των εκδόσεων. Κάνοντας λόγο για πολιτιστικές βιομηχανίες, νοούνται οι δραστηριότητες που ασχολούνται κυρίως με τα πολιτιστικά αγαθά, των οποίων η αξία προέρχεται από την πολιτιστική κληρονομιά. Όλοι οι λαοί έχουν πολιτιστική κληρονομιά, από τη στιγμή, που έχουν παρελθόν. Όμως για να μεταβληθεί αυτή η κληρονομιά σε πολιτιστική βιομηχανία θα πρέπει να υπάρξει: το κοινό, που θα είναι διατεθειμένο να δεχθεί και να καταναλώσει το παρελθόν αυτό, το απαραίτητο κεφάλαιο που θα χρειαστεί για να μεταβληθεί η κληρονομιά σε πολιτιστικό αγαθό προς κατανάλωση, η ιδέα για τη διαμόρφωση του πολιτιστικού παρελθόντος σε προϊόν και το άτομο που θα πραγματοποιήσει τη μορφοποίηση αυτή (πολιτιστικός διαχειριστής).⁶¹

Ο κινηματογράφος, ως σημαντικό μέσο πολιτιστικής καλλιέργειας και ψυχαγωγίας, ελέγχεται κυρίως από την ιδιωτική πρωτοβουλία, με αποτέλεσμα

---

⁶⁰ <http://www.libver.gr:4548/ecpage.asp?nt=19&id=177>

⁶¹ http://www.traveidailynews.gr/makeof.asp?central_id=1257&permanent_id=2

να συνιστά σχεδόν ελεύθερη έκφραση, σε σημείο να ταυτίζεται ή και να είναι «εμπορευματικό αγαθό», που πιθανώς κάποιες φορές να βρίσκεται κάτω από οικονομικού χαρακτήρα πιέσεις. Ο δημοτικός κινηματογράφος της Νίκαιας (Cine Nikaia) μέσα στον πολυχώρο «Μάνος Λοΐζος», αποτελεί πολιτιστικό πόλο έλξης για τους δημότες της Νίκαιας και όχι μόνο, προσπαθώντας μέσα από το λευκό πανί του, να μοιραστεί εμπειρίες και ερμηνείες καταξιωμένων καλλιτεχνών. Εδώ, αξίζει να διασαφηνισθεί ότι ο τομέας των οπτικο-ακουστικών μέσων εκτός του ότι αποτελεί έναν δυναμικό κλάδο της οικονομίας με τεράστιες προοπτικές και ευρύτατο αριθμό απασχολούμενων, συνιστά και μέσο πολιτικής για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και την ανάδειξη της πολυμορφίας.

Η Νίκαια, παράλληλα διαθέτει μία αξιόλογη θεατρική πολιτιστική διαδρομή με το Κατράκειο Θέατρο, που αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα της Αττικής που κάθε καλοκαίρι φιλοξενεί θεατρικές παραστάσεις από μικρούς και μεγάλους θιάσους, καθώς και μουσικά δρώμενα που διακρίνονται για το υψηλό επίπεδο της αισθητικής απόλαυσης που προσφέρουν, ψυχαγωγώντας τους χιλιάδες θεατές από ολόκληρη την Αττική και όχι μόνο. Άλλωστε, «το θέατρο είναι ένα νησί, πάνω στο οποίο ανταμώνουμε, για να αφηγηθούμε πράγματα για τη ζωή και τον κόσμο, για να σπρώξουμε τους άλλους να στοχαστούν.... (Σελλά, 2009).

Το Κατράκειο Θέατρο, χωρητικότητας 5.500 θέσεων, κατασκευάστηκε το 1984 ανάμεσα στους βράχους, στα πρώην νταμάρια του Καραμπίνη. Το σκληρό τοπίο των βράχων που περιτριγυρίζουν το θέατρο δίνουν σε αυτό μία ακόμη πιο επιβλητική όψη ενώ στην είσοδό του τους επισκέπτες υποδέχεται το άγαλμα του Μάνου Κατράκη με την μορφή του Δον Κιχώτη⁶². Επιπλέον, το Δημοτικό Κηποθέατρο, χαρακτηριζόμενο ως μία όαση πολιτισμού όχι μόνο για τους κατοίκους της Νίκαιας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής, όπου κάθε

---

⁶²http://www.pofisnikaia.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=72&language=el

καλοκαίρι φιλοξενούνται πολύχρωμες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, μουσικές, θεατρικές και χορευτικές δραστηριότητες με σύγχρονα ψηφιακά μέσα.

Σε χρονικό επίπεδο και με την πεποίθηση ότι ο πολιτισμός είναι δικαίωμα όλων των ανθρώπων και συμβάλλει στην αναβάθμιση της ανθρώπινης ζωής, ο Δήμος Νίκαιας ξεδιπλώνει ένα πλούσιο και σταθερά προσανατολισμένο στην ποιοτική δημιουργία «Πολιτιστικό Καλοκαίρι» και «θερινά δρώμενα». Άλλωστε τα τελευταία χρόνια ο θεσμός των φεστιβάλ έχει καθιερωθεί ως μέσο προβολής κάθε τόπου στον οποίο διοργανώνονται, αλλά και ως μέσο καλλιέργειας της παραδοσιακής καλλιτεχνικής έκφρασης κάθε δήμου. Πρόκειται για κεντρικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες (εν προκειμένω, το τελευταίο δεκαήμερο κάθε Αυγούστου), στοχεύοντας την απόδραση από την καθημερινότητα μέσα από τη μουσική, το χορό και το θέατρο, την προβολή της δουλειάς που γίνεται μέσα στους κόλπους των τμημάτων του Π.Π.Ο.Δ.Ν., την πολιτιστική ανταλλαγή σε όλα τα επίπεδα με περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού και την επικοινωνία των ανθρώπων μέσα από αυτές τις δραστηριότητες.

Διοργανωτές των θεσμών αυτών είναι συνήθως οι δήμοι, πιθανές δημοτικές επιχειρήσεις, πολιτιστικοί σύλλογοι και εταιρίες που συνήθως χρηματοδοτούνται από το ταμείο του ΥΠ.ΠΟ.Τ. «Με τη γνώση», αναφέρει ο δήμαρχος, Στέλιος Μπενετάτος, «πως η τέχνη είναι το αντίβαρο για να οξύνεται η επαγρύπνησή μας σε ό,τι προσβάλλει την κουλτούρα και τον πολιτισμό μας, συνεχίζουμε την πνευματική περιπέτεια των Πολιτιστικών Καλοκαιριών». Χώροι δράσης κυρίως είναι Κατράκειο θέατρο και το Δημοτικό Κηποθέατρο. Παρά τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες, τα πολιτιστικά προγράμματα απηχούν την ανοδική πορεία της πολιτιστικής πρότασης του δήμου, παρουσιάζοντας ένα πανόραμα αξιόλογων θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών καταξιωμένων καλλιτεχνών, αλλά και των ζωντανών

δημιουργικών δυνάμεων της Νίκαιας, οι οποίες συμμετέχουν ενεργά στο Πολιτιστικό Καλοκαίρι⁶³.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης, η πολιτιστική δραστηριότητα του δήμου Νίκαιας μέσα από τις εθελοντικές της οργανώσεις. Οι πολιτιστικές οργανώσεις εθελοντικής συμμετοχής και πολιτιστικής δράσης διαθέτουν συνήθως νομική υπόσταση και χαρακτηρίζονται ως σύλλογοι, σωματεία, ενώσεις και εταιρίες. Ως καθαρά πολιτιστικοί, θεωρούνται οι σύλλογοι που, σύμφωνα με το καταστατικό τους, απασκοπούν στην προάσπιση των Γραμμάτων, των τεχνών, την πνευματική καλλιέργεια και επιμόρφωση των μελών τους. Συνήθως είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ), καθότι ιδρύονται από ιδιώτες και συνεπώς ακολουθούν τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου.

Στη Νίκαια, λόγω του προσφυγικού χαρακτήρα και ιστορίας που διαθέτει, συναντώνται σωματεία με έντονο πολιτισμικό, ιστορικό χαρακτήρα - εθνικοτοπικά, αντιστασιακά, προσφυγικά -, ζωντανά κύτταρα πολιτιστικής προσφοράς, διατήρησης και συνέχειας της πλούσιας κληρονομιάς τους. Χαρακτηριστικά προσφυγικά σωματεία στη Νίκαια είναι η Αδελφότητα Βιθυνών, Σβδικιωτών, Κυρίων Τραπεζούντας), ενώσεις (όπως η Ένωση Ποντίων, Ρενκιωτών, Σμυρναίων, Μαγνησίας) και διάφορα πολιτιστικά κέντρα προσφυγικού συσχετισμού (Πολιτιστικό Κέντρο Αρμένιων). Στο σημείο αυτό αξιολογείται ότι οι εν λόγω οργανώσεις δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και οι οικονομικοί πόροι, προέρχονται από συνδρομές των μελών τους, από παροχή υπηρεσιών και από επιχορηγήσεις των κρατικών αρχών (η πλειοψηφία τις επιδιώκει⁶⁴) και των ιδιωτών. Η προσφορά τους είναι σημαντική διότι ασχολούνται με την ιστορική έρευνα της περιοχής, την ιστορία των κατοίκων της, τη συγκέντρωση και διάσωση του παραδοσιακού υλικού, οργανώνοντας αξιόλογες καλλιτεχνικές και πνευματικές εκδηλώσεις.

---

⁶³ <http://www2.rizospastis.gr/storyPlain.do?id=4190917&action=print>

⁶⁴ Κόνσολα Νι, Πολιτιστική Δραστηριότητα και Κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, η Περιφερειακή διάσταση, Παπαζήσης, Αθήνα, 1990

Τέλος, ας αναφερθεί πως η πόλη της Νίκαιας ανήκε στις Ολυμπιακές πόλεις για το 2004 με το «Σπίτι» της Άρσης Βαρών, ως ολυμπιακή εγκατάσταση που οποιό κτίσθηκε στην περιοχή πρώην Σελεπίτσαρι, κοντά στον χώρο του Κατρακείου Θεάτρου. Αποτελεί το πιο ολοκληρωμένο κέντρο για το συγκεκριμένο άθλημα σε ολόκληρο τον κόσμο, με δυνατότητες διεξαγωγής συνεδρίων και συναυλιών. Με χωρητικότητα 5.191 θεατών.⁶⁵ Εκτός, από την κεντρική σάλα υπάρχουν προπονητήρια, ιατρικό κέντρο, κέντρο τύπου, γραφεία διοίκησης, αλλά και ένα ξεχωριστό κτίριο ξενώνων 3.500 τ.μ. με δωμάτια για 59 άτομα, φουαγιέ και εστιατόριο.

Μολονότι η πρόσβαση είναι πρόβλημα, καθώς η περιοχή που βρίσκεται είναι πυκνοκατοικημένη και μόνο ένας κύριος δρόμος εξυπηρετεί για την πρόσβασή του, η χρήση του μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, στόχευε να είναι διαχρονική. Ο χώρος προτάθηκε να συμπληρώσει τις κτιριακές εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Πειραιώς, όμως, αποφασίστηκε να παραμείνει ως ένας χώρος για προπόνηση και την προετοιμασία των ομάδων, καθώς και για την διεξαγωγή αγώνων εθνικού και διεθνούς χαρακτήρα. Παράλληλα, το «Σπίτι της Άρσης Βαρών» μπορεί, όπως και χρησιμοποιήθηκε για διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες (συνέδρια, συναυλίες), που θα εξασφάλιζαν συμμετοχή στις δαπάνες λειτουργίας του συγκροτήματος, (όπως για παράδειγμα μεγάλες διοργανώσεις, απονομές βραβείων, εκπαιδευτικά συνέδρια).

Με βάση τα παραπάνω, συναντώνται αναμφισβήτητα δράσεις και δραστηριότητες στον πολιτιστικό τομέα. Εντούτοις, έχουν προταθεί διάφορες θέσεις για περαιτέρω αναβάθμιση της ποσότητας και της ποιότητας του πολιτισμού, στο όνομα του δημόσιου συμφέροντος. Επιδιώκεται οικονομική ενίσχυση του Δήμου από το ΥΠ.ΠΟ.Τ. και τη Νομαρχία Πειραιά για ακόμα μεγαλύτερη πολιτιστική δράση.

Επίσης οικονομική ενίσχυση των πολιτιστικών συλλόγων της πόλης από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, εξασφαλίζοντας το 1% του

---

⁶⁵ (www.stadia.gr/.../nikaia-gr.html)

προϋπολογισμού, κατασκευή των δημόσιων κτιρίων που θα προορίζεται για την αγορά εικαστικών έργων και τη διακόσμηση των χώρων των συγκεκριμένων κτιρίων. Επιπροσθέτως, έχει προταθεί η ουσιαστικότερη ανάπτυξη των ήδη υπαρχόντων φορέων δημιουργίας και παραγωγής πολιτισμού του δήμου (θεατρική ομάδα, φιλαρμονική και ορχήστρα, χορωδία, χορός), όπως και η περαιτέρω ανάπτυξη θεσμών προώθησης του πολιτισμού (Πολιτιστικό Καλοκαίρι, Μαθητικό Φεστιβάλ, Φεστιβάλ για το μικρασιατικό πολιτισμό, Μέρα των καλλιτεχνών της πόλης).

Παράλληλα, η μετατροπή και διαμόρφωση εγκαταλελειμμένων χώρων ή κτιρίων σε εργαστήρια καλλιτεχνών ή σε χώρους πολιτιστικής προβολής για πολιτιστική αποκέντρωση σε όλες τις γειτονιές της πόλης (κάτι αντίστοιχο με την Τεχνόπολις του Δήμου Αθηναίων), η κατασκευή νέων κλειστών χώρων πολιτισμού (θέατρο, γλυπτοθήκη, πινακοθήκη, στούντιο ηχογράφησης). Ακόμη, η ενίσχυση της ερασιτεχνικής δημιουργίας στα σχολεία της, η δημιουργία νέων τμημάτων στο Πνευματικό Κέντρο που θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες πολιτιστικές ανάγκες του λαού και της νεολαίας και τέλος η ίδρυση Μουσείου Μικρασιατικής Κληρονομιάς (λόγω ιστορικής παράδοσης).

Μάλιστα το 2005, είχε προταθεί έκθεση κειμηλίων από τη Μ. Ασία (ως πρώτη προσπάθεια), με διοργανωτές το δήμο Νίκαιας και τους προσφυγικούς συλλόγους της πόλης, ζητώντας τη βοήθεια και τη συμπαράσταση όλων για τη συγκέντρωση κειμηλίων (όπως, φωτογραφίες, έγγραφα, απολυτήρια σχολείων, βεβαιώσεις βαπτίσεων, γάμων, συμβόλαια προίκας, αγοραπωλησιών, αντικείμενα οικιακής χρήσης, ενδυμασίες, χαλιά, κιλίμια, κεντήματα, κουρτίνες, πλεκτά, κοσμήματα, εικονίσματα, βιβλία) και οτιδήποτε άλλο μπορούσε να διαθέσει ο καθένας, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η έκθεση. Ο δήμος Νίκαιας και οι προσφυγικοί σύλλογοι της πόλης απηύθυναν έκκληση σε όσους διέθεταν κάποια αντικείμενα να τα δανείσουν στο δήμο (με ευθύνη του) για λίγες ημέρες, ώστε να έχουν τη δυνατότητα οι επισκέπτες να έρθουν σε επαφή με ένα σημαντικό κομμάτι ενός πολιτισμού 3.000 χρόνων.⁶⁶

---

⁶⁶ <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=2620868>

Ο δήμος της Νίκαιας, λοιπόν, δε στοχεύει μονάχα σε διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και στη λειτουργία των τακτικών καλλιτεχνικών τμημάτων ως «περιστασιακές γιορτές» καθότι αυτό είναι μόνο το επιφανειακό σκέλος μιας πολιτιστικής πολιτικής. Αναζητώνται μακροπρόθεσμοι στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής, ώστε ο δήμος της Νίκαιας να καταστεί πόλος προώθησης και φιλοξενίας μιας δυναμικής, συνεχούς, ουσιαστικής και γιατί όχι, εναλλακτικής πρότασης πολιτισμού.

4.4 Ο «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ» ΣΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

Η νέα εκκολαπτόμενη διοικητική δομή -στην οποία δόθηκε το όνομα «Πρόγραμμα Καλλικράτης»- περιλαμβάνει τη δραστική μείωση των ήδη υπάρχοντων 1.034 ΟΤΑ σε λιγότερους από 370 δήμους. Θεμελιώνεται η δευτεροβάθμια περιφερειακή αιρετή αυτοδιοίκηση, αποτελώντας μία ριζοσπαστική δομική αλλαγή, που θέτει νέα θεμέλια στη λειτουργία και τη δομή της πολιτείας.

Μεταξύ άλλων, στις εκχωρούμενες αρμοδιότητες των νέων Περιφερειών περιλαμβάνεται ο «πολιτισμός», δεδομένου ότι δεν είναι αναγκαία σε όλες τις πτυχές του εν λόγω τομέα, η ενότητα της κρατικής πολιτικής σε επίπεδο επικράτειας. Έχει γίνει, λόγος επίσης για τον «Καλλικράτη μουσείων», ως μορφή δικτύου συνεργασίας κατά Περιφέρεια, που στηρίζεται στη συνεργασία και τις κοινές δράσεις. Η δύσκολη οικονομική κατάσταση (οικονομική κρίση), καθώς και η δυνατότητα αρκετών μορφών αναψυχής, ίσως οδηγήσει σε θετικές πρωτοβουλίες και ιδέες που μπορεί να είναι μακροπρόθεσμα σωστές και αποτελεσματικές. Για παράδειγμα, έχει προταθεί η ιδέα δημιουργίας δικτύων μουσείων και πολιτισμού, κατά Περιφέρεια, συμβάλλοντας στην προσέλκυση κόσμου σε πολιτιστικούς

τόπους με μεγάλα οικονομικά οφέλη και για τις δύο πλευρές (για παράδειγμα, μέσω κοινών εισιτηρίων⁶⁷).

Ο πολιτισμός, βέβαια είναι πολύ γενικός και περιλαμβάνει πληθώρα πεδίων. Επιπλέον, οι περισσότερες πολιτιστικές δραστηριότητες, σε περίπτωση που αποκεντρωθούν (συγκραταλεχθούν δηλαδή σε δήμους και κοινωνικές υπηρεσίες) μπορούν να οδηγήσουν σε αμεσότερη συμμετοχή των πολιτών. Από την άλλη πλευρά, η περίπτωση της Νίκαιας εξακολουθεί να επεξεργάζεται (σκέψη, είτε ενοποίησης της με τον όμορο Ρέντη, είτε δημιουργίας ενός μεγάλου παραλιακού δήμου Νίκαιας- Ρέντη- Κορυδαλλού, είτε συνένωση δήμων Νίκαιας – Κορυδαλλού). Σαφώς, η Νίκαια, συνιστά μια περιοχή με δυνατότητες περαιτέρω εκμετάλλευσης του πολιτιστικού της αγαθού. Σε κάθε περίπτωση, μία περίοδος κοινωνικό-οικονομικών ανακατατάξεων όπως η σημερινή, έχει ανάγκη από ρεαλιστικές και ορθολογικές επιλογές, οι οποίες να ταιριάζουν περισσότερο στο πνεύμα της σύγχρονης εποχής, μακριά από συσχετισμούς και συμψηφισμούς ιδιοτελών συμφερόντων.

---

⁶⁷ Να αγοράζει για παράδειγμα ένα ο επισκέπτης για το Αρχαιολογικό Θεσσαλονίκης και με το ίδιο εισιτήριο και επιπλέον μισό ευρώ να του δίνεται η ευκαιρία να επισκεφθεί ακόμη δύο αρχαιολογικούς χώρους.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο πολιτισμός, ως κοινωνικό αγαθό συνιστά μία από τις ισχυρότερες μορφές προόδου και ευημερίας των σύγχρονων κοινωνιών, καθότι συνδέεται με την ελεύθερη δημιουργία του ανθρώπου. Τόσο οι εθνικοί, όσο και οι τοπικοί πολιτισμοί αποτελούν συγκεκριμένες μορφές πολιτισμού χρονικά και τοπικά, ενσωματώνοντας τις εθνικές, θρησκευτικές, ιστορικές παραδόσεις, αλλά και τις κοινωνικό- οικονομικές σχέσεις. Αποτέλεσμα του μόλις αναφερθέντος είναι ότι το στάδιο δημιουργίας και απόλαυσης των πολιτιστικών αγαθών ταυτίζεται με τη διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία.

Οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες είναι συστατικά στοιχεία του παγκόσμιου πολιτισμού και η αλληλεπίδρασή τους, αποτελεί προϋπόθεση της ύπαρξης και της εξέλιξής τους. Από την άλλη πλευρά, το πολιτιστικό τοπίο που αναπτύσσεται στην Ελλάδα και ιδίως στην τοπική της αυτοδιοίκηση,

καθορίζεται από τις πολιτικές επιλογές, τους στόχους που τίθενται, την ανταπόκριση των φορέων που καλούνται να υλοποιήσουν τις συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές και την ανταπόκριση της κοινωνίας σε αυτές.

Μολονότι ο πολιτιστικός τομέας, περιέχει αρκετά στοιχεία παθογένειας και έλλειψης δομής που προκύπτουν κυρίως από το πολιτικό-διοικητικό σύστημα (και σε επίπεδο αυτοδιοίκησης) ήταν, είναι αναντικατάστατος και είναι σημαντικό να αποδεικνύεται διαρκώς. Οι ελλείψεις σε υποδομές και χώρους πολιτισμού είναι αναμφίβολα πολλές και αυτό διότι οι περισσότεροι δήμοι λειτουργούν συνήθως γραφειοκρατικά, διεκπεραιωτικά, χωρίς να εστιάζουν στην ουσία του που δεν είναι άλλη από την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ενίσχυση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και κυρίως, τη διεύρυνση της συμμετοχής των πολιτών στο πολιτιστικό αγαθό.

Επομένως, για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας, είναι απαραίτητο να αλλάξει ριζικά η αντίληψη, σχετικά με την πολιτιστική δραστηριότητα των δήμων. Οι τοπικοί άρχοντες οφείλουν αρχικά, να αποποιηθούν την όποια μικροπολιτική και πρόχειρη λογική, κατά την προσέγγιση του τομέα του πολιτισμού. Οι πρακτικές της ανάθεσης του πολιτιστικού προγραμματισμού σε αδαείς, αλλά και η θεώρηση των δημοτικών επιχειρήσεων πολιτισμού ως «απλώς υπάρχουσες», είτε όργανα για την εξυπηρέτηση συμφερόντων, πέραν του δημοσίου ανήκουν ή τουλάχιστον πρέπει να ανήκουν στο παρελθόν.

Αλληλένδετα με ένα επιτυχημένο πολιτιστικό αποτέλεσμα, είναι η ανάγκη για ολιστικές προσεγγίσεις και στρατηγικά πλάνα που θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν την πολιτιστική ταυτότητα κάθε περιοχής, πρωτότυπα και θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες της. Βασικές προϋποθέσεις, λοιπόν, θεωρούνται η χαρισματική ηγεσία, όπως και η διάθεση για τομές στο πολιτιστικό τοπίο από πλευράς δημοτικών αρχόντων. Επίσης, η επένδυση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τομέα του πολιτισμού, η εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών που εφαρμόζονται διεθνώς, η

δικτύωση μεταξύ οργανώσεων και οι συνεργασίες ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και κυρίως η ενεργοποίηση όλων των πολιτών.

Το πολιτιστικό αγαθό, παύει να είναι αγαθό, όταν δεν καθίσταται ανοιχτό, ζωντανό, εμπλουτισμένο συνεχώς από νέα στοιχεία και πλουραλιστικό, ώστε να στοχεύει στην ποιότητα και όχι μόνο την ποσότητα. Άλλωστε, μία σύγχρονη ποιοτική πολιτιστική πολιτική, σε μία πολυπολυτισμική μορφή κοινωνίας, όπως η σημερινή είναι το διαβατήριο προς ένα ουσιαστικά δημοκρατικό μέλλον .

©380

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- Αλμπάνης Ευστ., Ελλάδα και παγκοσμιοποίηση, Libgo, Αθήνα, 2005
- Απίστουλας Δ./ Γεωργιτσανάκος Δ., Η περίπτωση του Υπουργείου Πολιτισμού ως δημόσιο πρόβλημα, Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης (τεύχος 7) Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2001.
- Βαροπούλου Ελ., Πολιτισμός: μετά ή άνευ χαρτοφυλακίου, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (22/4/2001)
- Βάσσης Λ., Αναζητήσεις Πολιτιστικής Πολιτικής, Ταξιδευτής, Αθήνα, 2008
- Βασιλείου Θ. /Σταματάκης Ν, Λεξικό Επιστημών του ανθρώπου Gutenberg, Αθήνα 2000.

- Βλάσσης Α., Απόπειρα αποτίμησης και αποκρυστάλλωσης των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάνω στον πολιτισμό, Ε.Κ.Ε.Μ., 30/5/2005.
- Βενιζέλος Ε. Για έναν πολιτισμό των πολιτισμών, Καστανιώτης 2001.
- Βενιζέλος Ε., Διαχρονία και Συνέργεια: μία πολιτική πολιτισμού, Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
- Βενιζέλος Ε., Η πολιτισμική ισοτιμία των κρατών – μελών, Το Βήμα, 2/2/1997.
- Boorstin D., unpublished portions of a March 1982 roundtable discussion on «Culture and Democracy». Excerpts published in «Can the Government Promote Creativity -- or Only Artists?» The New York Times, (25/4/1982).
- Βουδούρη Δ., Κράτος και μουσεία: το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003.
- Βουτσάκης Β., Πολιτική πολιτισμού και ισότητα πόρων: ο στόχος, Μεταρρύθμιση (10^ο τεύχος), (11/2006).
- Braudel F., Γραμματική των Πολιτισμών, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2002.
- Braudel F./ Dudy G./ Arnaldez R./ Aymard M./ Gaudemet J./ Solinas P., Η Μεσόγειος- Άνθρωποι και πολιτισμική κληρονομιά, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1991.
- Γασπαρινάτος Κ./ Ιωαννίδης Ιωαν./ Καλογήρου Αν., Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης σε θέματα σύγχρονης κοινωνίας: Πολιτισμός και Ανάπτυξη (μέρος β'), Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα, 2006.
- Γριμάνη Αν., Λουκάς Τσούκαλης, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (19/10/2008).
- Chandler J. A. Δημόσια Διοίκηση, Συγκριτική Ανάλυση, (επιστημονική επιμέλεια: Κ. Σπανού) Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Chevallier J., Διοικητική Επιστήμη, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994
- Δαμανάκη Μ., Ο εκδημοκρατισμός του πολιτισμού, Το Βήμα (26/4/2009)

- Δωρής Ε., Το δίκαιον των αρχαιοτήτων. Νομοθεσία- Νομολογία- Ερμηνεία, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 1985.
- Δήμας Σ., Όχι στην αλλαγή του άρθρου 24, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (21/1/2007).
- Dollery B./ Wallis J., Αποτυχία της αγοράς, αποτυχία της κυβέρνησης, ηγεσία και δημόσια πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, 2005.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα σύντομο οδοιπορικό στην ιστορία, τους θεσμούς και τις βασικές πολιτικές της, Αθήνα 1998.
- Ζορμπά Μ. ,Σε τι χρειάζεται η Πολιτιστική Πολιτική; το Βήμα, (11/5/1997).
- Ζορμπά Μ., Μία απειλή για την κοινωνική συνοχή, Μεταρρύθμιση (10^ο τεύχος), (11/2006).
- Ζενάκος Αυγ. Δημόσιο ή ιδιωτικό: το δίλημμα της πολιτιστικής διαχείρισης, το Βήμα (28/1/007).
- Ζενάκος Αυγ., Κάρολος ντε Γκωλ 1890-1970: Για το «μεγαλείο της Γαλλίας», το Βήμα (ειδικό ένθετο, 18/4/2004)
- Friedberg E., Le pouvoir et la regle, Paris, Seuil, 1993.
- Girard R., Cultural development: experiences and policies, UNESCO, Paris, 1983.
- Greenfield J., The Return of Cultural Treasures Cambridge University Press, 1995.
- Grosjean E., Cultural development and the work of voluntary organizations, Reports/ Studies, UNESCO, Paris, 1986.
- Θέρμου Μ., Τα μουσεία δεν είναι αποθήκες, το Βήμα (18/5/2008).
- Θέρμου Μ., Στο μείον το ταμείο του πολιτισμού, το Βήμα (4/7/2007).
- Θεοδόσης Γ., Η ελευθερία της τέχνης, Καστανιώτης, Αθήνα 2000.
- Hayward J., Interest Groups and the Demand for State Action, State and society in contemporary Europe, Oxford, Martin Robertson, 1979
- Hogwood B., L. Gunn, Why "perfect implementation" is unattainable, M. Hill (ed.), The Policy Process. A reader, Harvester Wheatsheaf 1993,

- Huntington S. P., Η σύγκρουση των Πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης», Τερζόπουλος, Αθήνα 1998.
- Ιωαννίδης, Ι., Ο εθελοντικός τομέας ως παράγοντας τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης, αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Π.Μ.Σ. «Επικοινωνία, Μέσα και Πολιτισμός» Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2002.
- Κανελλόπουλος Π., Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σάκκουλα(δ΄) Αθήνα- Κομοτηνή 2003.
- Κανταρτζής Αχ., Ύμνους στον ιδιωτικό τομέα και ... ευχολόγια: Το ερώτημα είναι Πολιτισμός από ποιον και για ποιον, Ριζοσπάστης (21/6/2008).
- Koutalakis C., Cities and the Structural Funds. The Domestic Impact of EU Initiatives for Urban Development, Athens: Sakoulas Publishers, 2003
- Κόνσολα Ν., Πολιτιστική Πολιτική και ανάπτυξη, Παπαζήση, Αθήνα 2006.
- Κόνσολα Ν., Θέματα Πολιτιστικής Πολιτικής, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2001.
- Κόνσολα Ντ, Πολιτιστική Δραστηριότητα και Κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, η Περιφερειακή διάσταση, Παπαζήσης, Αθήνα, 1990
- Κόνσολα Ν., Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Παπαζήση, Αθήνα 1982.
- Κουτούπης Θ., Λεύκωμα Χορηγία '96, Ο.Μ.Ε.Π.Ο., Αθήνα 1997.
- Λαμπράκη-Πλάκα Μ., Ο εκσυγχρονισμός του πολιτισμού, Το Βήμα (9/1/2000).
- Λιανός Θ. Π., Πολιτισμός και τεχνολογία: Η τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού μιας κοινωνίας και υπό μίαν έννοια ορίζει και τον βαθμό ανάπτυξής της, Το Βήμα (18/6/2000).
- Lenk K., Πολιτική Κοινωνιολογία, Παρατηρητής, Αθήνα-Θεσσαλονίκη,1982.

- Μακρουδημήτρης Αν., Δημόσια Διοίκηση, Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2006
- Μακρουδημήτρης Αν., Η επανίδρυση του κράτους: τα επόμενα βήματα για τη διακυβέρνηση, τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση, Έμφαση, τεύχος 15 (Απρίλιος- Μάιος, Ιούνιος 2003).
- McQuail D., Mass communication theory, an introduction, Sage Publications of London, 1995.
- Μενδώνη Λ., Ο εκδημοκρατισμός του πολιτισμού, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 13/01/2008.
- Μπακουνάκης Ν., Βιβλία Πολιτισμού , Το Βήμα, (19/02/2006).
- Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή των χρήση των λέξεων, 1998.
- Μπάγκαβος Χρ./ Παπαδοπούλου Δ., Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία, Gutenberg, Αθήνα 2006.
- Μπιτσάνη Ευγ., Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη Διόνικος, Αθήνα 2004.
- Νάσκου-Περράκη Π., Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών: η θεσμική διάσταση, Σάκκουλας (γ'), Αθήνα- Κομοτηνή 2002.
- Παναγιωτόπουλος Νίκος, Πολιτισμός και αγορά: για την αυτονομία της πολιτιστικής παραγωγής, Αθήνα, 2003
- Παπαδόπουλος Σπ., Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική: Η Πολιτιστική Πολιτική Περιφέρειας, Τεχνολογία (τεύχος 5-6) Αθήνα, 1993
- Παπαδοπούλου Αφ., *Η απτική Νίκαια*, Λεξίτυπον(β'έκδοση), Αθήνα, 2003
- Παπούλιας Δ. Β., Τσούκας Χ., Κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του κράτους, Καστανιώτης, Αθήνα 1998.
- Ρούκουνας Εμ., Η διεθνής διάσταση της Κοινωνίας των Πολιτών, Ομιλία του Προέδρου της Ακαδημίας Αθηνών για την διαδοχή στην Προεδρία, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, 13/1/2005.
- Sabatier P.A., Top – down and bottom – up approaches to implementation research, M. Hill (ed.), The Policy Process. A reader,

Harvester W heatsheaf, 1993.

- Σελλά, Το θέατρο είναι νησί που ανταμώνουμε, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, (19/7/2009).
- Σκουρής Π./ Τροβά Ελ. Προστασία Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Ν. 3028/2002), Σάκκουλας Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2003.
- Σπανού Κ., Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- Σπηλιωτόπουλος Επ. / Μακρυδημήτρης Αντ., Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2001.
- Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2006.
- Συκκά Γ., Προ-βολές:Στα βαθιά ο νέος ΥΠΠΟ, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (8/1/2009).
- Τροβά Ελ., Το πολιτιστικό περιβάλλον κατά το Σύνταγμα του 1975/86/2001, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2003.
- Τύπας Γ. – Κατσαρός Γ., Εισαγωγή στη Διοικητική Επιστήμη, Gutenberg, Αθήνα 2003.
- Χλέπας Ν. Κ., η πολυβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994
- Χλέπας Ν. Κ., Η Τοπική διοίκηση στην Ελλάδα, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 1999
- Χλέπας Ν. Κ., Προοπτικές της τοπικής Δημοκρατίας, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 1998
- Χριστοδουλίδης Θ., Εισαγωγή στη διεθνή οργάνωση, Σάκκουλας. Αθήνα – Κομοτηνή, 1984.
- Χριστοφιλόπουλος Δ., Προστασία Πολιτιστικών Αγαθών, Σάκκουλας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2005.
- UNESCO, Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects of Cultural Policies, Venice, 1970.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης περί ιδρύσεως της ΕΚ
- Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιά» (Φ.Ε.Κ. 153 Α΄/28.06.2002)
- Ν.10/22-5-1834 «Περί των Επιστημονικών και Τεχνολογικών Συλλόγων και διατηρήσεως των Αρχαιοτήτων και της χρήσης Αυτών» (Φ.Ε.Κ. 22Α).
- Ν. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία» (Φ.Ε.Κ. 16/26.01.2007).
- Ν. 2725/1999 «Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. Α΄121/17.6.1999).
- Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου «Σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους» (15/3/1993)
- Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Π.Δ. 67/2003 «Σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους-μέλους» (Φ.Ε.Κ. 71 Α /21.03.2003)
- Π.Δ. 941/1977 / Α-320
- Σύνταγμα της Ελλάδος 1975/1986/2001/2008
- Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- www.dee.gr
- www.mzorba.gr
- www.wikipedia.org
- www.law-archaeology.gr
- www.koinoniapoliton.gr
- www.polisnikaia.gr
- www.tovima.gr
- www.media.uoa.gr

- www.enet.gr
- eur-lex.europa.eu
- www.interculturaldialogue2008.eu
- www.eetaa.gr
- www.ardin.gr
- <http://www.politismospolitis.org/archives/7542>
- www.diazoma.gr
- <http://hellas.teipir.gr>
- www.unesco.org
- europa.eu
- www.europarl.eu.nt
- www.kazam.gr
- http://www.traveldailynews.gr/makeof.asp?central_id=1257&permanent_id=2
- www.edpa.gr
- www.law.uoa.gr
- www.ed.gov
- www.archive.gr
- www.apopsy.gr
- www.ypes.gr
- www.wikipedia.org
- www.stadia.gr/.../nikaia-gr.html
- www.inade.gr
- www.athensvoice.gr
- www.ecocrete.gr
- www.opek.gr
- www.e-politismos.gr
- <http://www.ita.org.gr>
- www.polisnikaia.gr
- http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_28/03/2010_395492
- http://www.eep.gov.gr/doc/european_organization.doc

- <http://www.halkidona.gr/2009/11/mandramuseum/#more-1546>
- www.ntng.gr
- http://www.halkidona.gr/2010/04/tanea_kallikratis/
- <http://diocles.civil.duth.gr/links/home/museum/construc/nikaia/nikaia.html>
- <http://www.libver.gr:4548/ecpage.asp?nt=19&id=177>
- http://www.environ-sustain.gr/Templates/kalikr_topoth.pdf